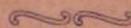

НАРОДНА ШКОЛА.

Друга часть.

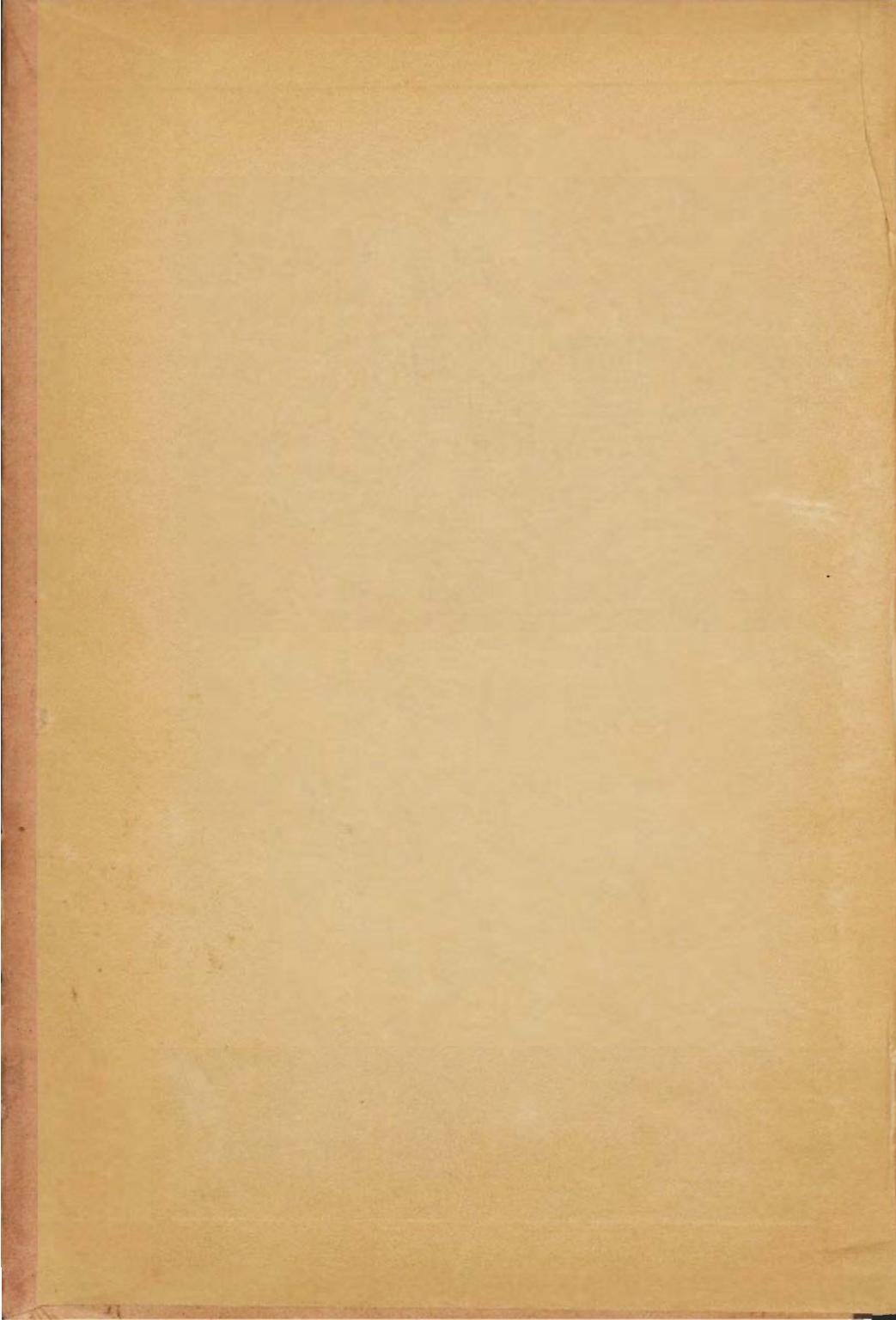
SLUGARCHUK, PETER
877 CAMBRIDGE ST.
CAMBRIDGE 41, MASS.

Накладом Руської Книгарні у Вінніпегу.

З НАРОДНОЇ ДРУКАРНІ
901 Main St. Winnipeg, Man.

1915.

Відомості Українському
Українському земельному
забору від 10 квітня

С. Тарасов

SLUSARCHUK, PETER
577 CAMBRIDGE ST.
CAMBRIDGE 41, MASS.

Тарас Шевченко

„Читай ся, брати мої
Думайте, читайте

І чужому научайтесь,
Свого не цурайтесь“.

Тарас Шевченко.

НАРОДНА ШКОЛА.

2

Друга частина.

Власність Школи Українознавців
св.Юра в Бостоні

Ціна оправленого примірника 30 центів.

Вінніпег, Манітоба.

Накладом Руської Книгарні, 850 Main St.

1915.

Цілковите вичерпане підручника „Народна Шко-
ла ч. II.“ і дальше запотребоване є причиною сего
видання. Хай воно послужить дорогим діточкам и то і
старшим в їх змаганю до просвіти і науки.

Видавництво.

HARVARD
WIDEN

1. Молітва школяра.

Бóже Отче, глянь на дíти,
На дрібнéнькі Твої цьвіти!
Світій сónцем і зъвіздáми
Над малýми школяráми!

Дай нам сíли і охóти
До науки, до роботи;
Чéмність цьвітки, сérце бóже,
Пýльність пчíлки дай нам, Бóже!

Щоб рослý ми здоровéнькі
На потíху бáтька, нéньки;
Дух съвятíй най з нáми бýде,
Щоб з нас стáли добрí лóди!

2. Рíдна хáта.

„Скажіть менí, тáту, чомý нáша хáта, хоч невéліка і небогáта, а такá мýла?“ спитáв раз Никóльцьо.

„Правда, що мýла,“ — відповíз отéць. — В тíй низéнькíй хатíнї ти родíв ся, вýріс і вýховав ся. Кóждий кúтик, кóждий нарýд тут для téбе дорогий. Глядí от на сю колýску, що в нíй спить тепéр твóя малéнька сестрýчка. І ти в нíй колýсь лежáв і спав. Не умíв ти тодí ще нíчого розпíзнавáти, знав лишé съміяти ся і плáкати. Нерáз, колý ти заплáков, бráла тебе зараз мати на rýки, бáвила і голýбила, та прíсьпíвала тобí. Тут на тíм помóстї зачáв ти пérший раз ходíти, а пíзнíйше бíгати і скакáти. Колý ти пíдрíс, сíдáв побíч вítçá і матери до снíданя, обíду і вечéri. Пéред образáми, що украшáють нáшу хáту,

проводіла тобі мама перші молитви. З тої хати післали тебе рідичі перший раз до церкви, а відтак до школи. Бачиш бтже. Никольцю, длячого рідна наша хата нам така мила. Коли підростеш, полюбиш її ще більше тай пізнаєш, що нам нічо не є так міле і дороге, як свої рідна хата“.

3. Хатина.

Стойть хата небогата, соломяна стріха;
Причілочки у кітицях, мальовані вікна;
Ще і приспа побри хаті, а хата біленька,
На подвірі, як барвінок, трава зелененька.
І садочок, як віночок, хатину квітчає,
У віконце з неба сонце в хату споглядає.
Там чистенько і гарненько, там все у порядку
Сам Бог дбає, доглядає ту маленьку хатку.

4. Добра дитина.

Раз мати приклікала малого свого синка і сказала до нěго: „Антόшку, возьмі кóшик з яблоками, іді і занеси бабуні, бо сего дня єї іменіни. Привітай її красно, — а се яблоко даю для тебе, можеш его зісти.“

Антόшко поцілував матір в руку, взяв кóшик, вложив яблоко своє до кишени і пішов до бабуні. — „Бабуню, бабуню!“ промовив при вході: „Витяло Вас ніні з іменінами.“ І подав кóшик з яблоками, кажучи: „Се від мами!“ А витягáючи несъміло своє яблоко з кишени, додав: „А се від Антόшка!“

5. Як була я ще маленька.

Як була я ще маленька,
Лиш до ляльки спосібненіка,
О науці не гадала
І о книжку не питала.

А тепér я трóхи більша,
Тілом, дúхом вже сильнійша
Тай про ляльку маю дбаю.
Більше пíшу і читáю.

Ще учý ся рахувáти,
Гáрно шítí, вишивáти.
І съпíвати дéшо вспíю,
Бо пíсéнь досíть умíю.

Хоч колíсь я вйáду з шкóли,
Не забúду їх нíкóли,
Бýду все книжкíй складáти,
Щоб лиш маля що читáти.

І ви, сéстри, ви дíвчáта,
Не дармýйте, небожáта,
Шкóли ви не соромíть ся,
До наўки всí горнítъ ся!

6. Око.

Мáю однó бко прáве і однó лíве. Чáсти егó є:
зéнýця, білóк і двí повíки. На повíках ростúть рíснýцї,
а над очýма брови. Ми дúже щаслýві, що мáемо здо-
róvі очи. Очýма дíвимо ся і вýдимо. Нýми бáчимо
любих рóдичíв і дóбру рíдню. Бáчимо людíй, зъвí-
рýта і ростýни. Бáчимо нéбо з сónцем і звézdamí.
Здорóвими очýма вýдимо, бо в них мáемо дóбрíй зír.
Збrom розпíзнаемо такþж бáрви рíчий. Бáчимо, що є
бíле, чórne, червóне, зелéne, сýne, жóвte, сýve, бúre,
kráse, témne і ясne. Розрíжnýemo такþж збrom, що
прóсте а кривé, тонké а грýbé, вузké а ширóke, корóтke
а дóвge, малé а велиké, нízké а висóke.

Шанýмо зír своíх очýй. Не нахилýimo ся при-
чítanю і пíсаню! Не чitáimo і пе пишím сmerkóм!
Не вdивlýimo ся в сónце і в ясne съvítlo! Не нati-

рایмо очий пálъцями! Хто має слабий зір, той нa відить добрe. Хто не має зóру, той слíпий. Слíпі люди то дуже нещасливі каліки.

7. Отéць і дíти.

Одén отéць мав кілько бро дíтей. Коли вже чувся близким смéрти, приклíкав до сéбе всіх, а взýвши кілька прútів, звязáв в пук, і подáв найстаршому сýнови, щоби егó зломív. Сей надáрмо сíлував ся, та не міг переломити звязаних прútів. Подáв потім сей пук прútів дрúгому, той трéтьому і так далíше; але жáден не зломív. Тодí отéць розвязáv пук, дав кóжному по одному прúтикови і казáv зломити. А кóждий зломív тепér лéгко. Тодí відозвáv ся отéць до них: „Мýлі дíточкí! беріть собі приклад з тóго по моїй смéрти. Дбки бўдете в кўпі і згóдї, доти вас нічо не поконáe; а як тíлько роздíлите ся і повáдите, то найменша сýла вас лéгко перемóже.“

Де незгóда, там чáсто пригóда.

Чи є що лúчше, кráсше в сýвітї,
Як у кўпі жýти,
З братом добрим добрó пéвне
Пожýть, не дíлýти.

8. Всевидáче óко.

Гриньб мав стáршу сестру Настýнью. Коли раз рóдичів не булó дóма, сказáv брат до сестry: „Настýню, пошукáймо собі чого доброго зéсти!“

„А чогож би ти хотíв?“ спитáла Настýня.

„От ходíм до комóри, наберíм собі сýра зі сме-
тáною і зéджмо!“ — сказáv Гриньб.

„Не мόжна, Грінню, мати знає, кілько сýра і сметанни лишила! зараз спостережé шкóду і догадає ся, що то ми завинíли“ — відповіла Насту́ня.

„То наберім собі оріхів з мішкá; сéго вже не дoглáне нí тáто, нí ма́ма“ — говорíв Гриньб.

„Не мόжна, братчику; оріхи вели́кі, рóдичі порахувáли і знають, кілько їх е в мішкú“ — відповіла Насту́ня.

„Ну, то ходíм до ями; там е вели́ка кўпа яблок, наберéм трóхи і нíхтó не спостережé тóго“ — говорíв бóрзо Гриньб.

„Любий братчику, я бáчу, що ти забúв про однó бóко, що то зáвсíди, всíди і вcьо вýдить. Чи для марнóго ласу́ньства ма́либ ми грíшти і пóтайно брати то, що не на́ше?“ — спитáла здивóвана Насту́ня.

Гриньб змíшáв ся і відповíв залáканий: „Ах, прáвdu кáжеш, лóба сестрýчко. Я думав о лáсоцах, та забúв про всевидáче бóко Бóже. От берíм ся до своéї робóти та не думаймо о лáсоцах бéльше!“

9. Отéць і учýтель.

Добрий раз отéць
Вчýтеля питáв,
Як би син егó
Добру дóлjo мав.

А учýтель той
На вítцá глядíв,
Мýло усýміхнúвсے
І так відповíв:

„Тréба, щоб Ваш спи
Всíди з Бóгом був,
Нíколи в житí
Цéркви не забúв.

Тréба, щоб синóк
В шкóлї ся учýв,
Та у всíх дíлáх
Прáвдою лиш жив.“

10. Уxo.

По бокáх головý маю двóе ушýй; однó ýхó прáве,
а другé лíве. Нýми слúхаю і чýю. Чýю мýлу мóбу рó-

дичів, рідні і дрігих людей. Прислухую ся съпівови птиць і відзвивам інших звірят. Чую съпів в церкві і науку в школі. Чую також, як шумить вода, шелестить листе, тарахкотить млин, скрипить віз, тупотять кбні. Маю добрий слух.

Е люди, що не дочувануть тихої бесіди людей. Оні не чуяно ні шуму вітру, нідалекого відгомуна дзвінів. Кажемо тоді, що ті люди мають тупий слух. А є також люди, що не чуяно ні кріку, ні стуку, ні грому, ні голосу дзвінів, ні гуку вістрілу. Оні не чуяно звсім, бо не мають слуху. О них кажемо, що є глухі. Коли дитина уродила ся глухобю, то не навчануть ся говорити і стає глухо-німбю.

Шануимо слух! Не дівбаймо в ушах, не кричим нікому нагло до уха, не тягнім нікого за уха! Обминаємо за велику стукотню! Уважаймо, щоби не ослабити і не стратити доброго слуху.

II. Найгірший сирота.

Холбдана осінь. Сіє дрібний дбщик. Дорогою йде хлопець обдертий, ббсий. Сирота він нещасний. Зазнав він лиші голя, у наймах прожив молодий вік, робив, робив, та і чобіт не має. Йде дорогою, а на серці важко, слібзи очі заливають. Аж ось кірчма придорожна, а до неї заїжджає четвернєю у повозі якийсь пан. Ще важче стало хлопцеви.

— Господи — думає він: зайдо така кривда? В мене чобіт нема а сей четвернєю їздить. — Дивиться, аж слуги виймають з повоза безногого каліку пана. Пішов наш хлопець далі та вже не сумує.

— Най він четвернєю їздить, а я ногами буду бігати, подумав він собі і вже ніколи не нарікав.

12. Хлóпець-сýрота.

Одén він зістáв ся у хáті,
Одén і на съвіті зістáвсь,
Бо тáта не маé, а з нéнькою вчéра
Хлопчíна на вíк розпрощáвсь.
Умérла матýся. Хатýна сумýе,
І пúсткою стáла онá, —
Тепéр лиш у найми сирítцї
Лишйла ся стéжка сумнá.
Ї взяв він на плéчі торбýну,
Пошáрпану шáпочку взяв,
Замкнúв свою пúстку-хатýну
І в найми з селá почвалáв.

13. Тарабáн.

Учитель купíв своому сýнови тарабáн. Хлóпець тішив ся своїм тарабáном, припинáв собі егó до пояска, бýбнив і машерувáв то сýди, то тудý. Інші дíти збиráли ся чáсто такóж кóло нéго і машерувáли з ним, мов жовнíрі. Одного дня ходíв він кóло школи і бýбнив, як звичайно. Кóло школи стóяла хáта однóго господáря. З тóї хáти вýйшла господáння і сказáла: „Дитýнко, перестáнь бýбнити кóло нашої хáти. Ту лежýть мíй хóрий син, а твоé бýбненé причинéє ся ему до бíльшої хорóби!“

Добрий хлóпець послúхав просьби сусéдки, перестáв бýбнити, вернúв до комнáти і занýв ся іншою робóтою. А колý хотíв бýбнити, то з тарабáном ішбóв в такé мíсце, де би не перешкаджáв нíкому. Всí лóди в селí любíли тóго хлóпця і називáли егó чéмною дитýною.

14. Барабáн.

Тарабáн — барабáн
Бýбнить, гуркотýть, гудé,
Нíкому спáти не даé..

Хтоб думав, що він страх вельмóżний,
А тут гудé він — бо порóжний.

Хто розуму не має,
Також такýм бувáе.

15. Подвіре.

З хáти вихóджу на подвіре. Онó досýть простóре, а зáвсéди чýсто позамítане. З однóго бóку подвіря стóйтъ гарно позамítана хáта з комбрóю, а з дру́гого бóку стáйня з возівнéю, дровітнею і бúдою для пса. Побíч стáйнї є гноївнá або гноїще. Трóхи дáльше вýдно гумнó з шóпою та стодблóю.

У дóбого господаря є при подвірю кирнýця з журавлém або з кóлесом і ведróм. Кирнýця звичайно оцимбрована дýлями досýть висóко, щоби до нéї не тekлá áнї дощíвка, анї взагалé нечиста водá. Вóду з кирнýцї набираємо чистими збанкáми або коновкáми. Побíч кирнýцї є деревяне корýто до побéня худóби.

По подвірю хóдять кúри і кýрятá. І я хóджу, бíгаю і бáвлю ся на нíм з братом або з сестрýчкою. В часі забáви уважáємо, щоби не впасти, не повалýти ся і не скalíчили ся. Не зближáю ся і не заглядаю до кирнýцї, бо мíг бы я впасти до нéї і втопити ся. Прóсто подвіря від дорóги є бráма або воротá в плóтї або в паркані. Побíч бráми бувáе і фíртка. Воротá, бráма і фíртка зроблені так, що їх мóжна замикáти і відчиняти.

16. Пéсик і кóтик.

Пéсик у бúдї за дня все лежýть,
Звýтий в клуббóк, то дрімáє то спить,
Але всю нíчку не спить він до рана,
Тíлько пильнýє майнá свóго пáна.

Котик же хйтрий, на прыспі сидіть,
Очи він жмуріть, та все муркотіть:
Коліж він міши в норі де зачуе
Зáраз підхóдить і спрáвно полює.

17. Якá твоя́ ма́терня́ мóва.

Шкóла в Добрóтворі ма́ла чотири кляси. Дня пéршого вéресня сидів пан учýтель дрúгої кляси вже завчасу пéред бóльшою годиною в шкільній салі і спýсував собі ýчеників запýсаніх до сéї кляси. Ученики збирáлись помáлу, бо о девятій годинé ма́ли пíтій ráзом з пáном учýтелем на слúжбу Бóжу. Скоро котрýй з ýчеників вéйшóв до кляси, пан учýтель визnáчував ему́ місце. Були се найбóльше такі ýченики, що в ми-нúвшім рóцї ходíли в тій самій шкóлї до пéршої кляси. Однак прибúло кілька нових ýчеників з інших шкіл.

Як ráз вéйшóв до кляси малій румáний хлóпець і віddáv пáну учýtelevi карточку від пáна управýтеля шkóly. Пан учýтель спитáv егó: „Як називáеш ся?“

— „Фéдор Сторожéнко“ — віdpovív хлóпець, — а дóма називáють менé Федúньо“.

— „Якóю мóвою розмавлýють у вас дóма?“ спитав учýтель.

— „Мої рéдичі, бráтя і сéстри говбрять по рýсکи. Я такóж розмавлýю з нýми по рýсکи. Я Рýсин“.

„А якóю мóвою мóлиш ся?“ спитáv учýтель.

— „Мóлю ся такóж по рýсکи. Máма купíла менí ..ávítъ рýский молитóвник“.

Колí пан учýтель вýзначив місце Фéдорови Сторожéнкови, віdчинíли ся двéрі і вéйшóв інший хлóпець, незнáний ще давнýшим ýченикам.

— „Як називáеш ся?“ спитáv пан учýтель.

— „Називáю ся Стах Рéмбач“, віdpovív хлóпець,

— „А як говбрять у вас дóма?“ спитáv учýтель.

- „Рóдичі мої говорять по польски, ми Полякі“.
— „А якбю мóвою мόлиш ся?“
— „Мóлю ся по польски“.

До школи в Добрóтворі ходíли Русинí і Полякí. Наўка відбувáла ся у рúсکíй мóві, але всí учíли ся такжé польскої мбві. Розмавляли між собю і рúскою і польскою мóвою; се булó їм лéгко, бо рúска і польска мóва до сéбе подíбні.

Колý вже всí ученики згромáдились, промóвив пан учíтель: „У нас в Добрóтворі мéшкаютъ пббіч сéбе Русинí і Полякí. Однí і дру́гí жиуть з собю в згбдї, як добрí сусéди. I ви в школї бúдете все з собю жити в згбдї. Так повíнно бúти. Бúдете молýти ся пéред наўкою і по наўці гóлосно по черзí, так як сидите від пéршої лáвки до остатної, від прáвой сторонí до лíвої. Той, на котрого вýпаде чергá, бúде молýти ся тóю мóвою, якою молить ся дóма, а інші бúдуть слúхати его набóжно і молýти ся в дúху. Ty, Фéдоре Сторожéнку, бúдеш молýти ся по рúски, а ти, Стáху Рéмбачу, колý на тéбе вýпаде чергá, бúдеш гóлосно молýти ся по польски.“

В тíй хvíлї знов відчинíли ся двéрі і вíйшbов якийсь пан, впрова́дивши з собю хлóпца. Пан учíтель посадíв тóго хлóпца в лáвці поміж Фéдором Сторожéнком і Стáхом Рéмбачом і став розмавляти з его вітцéм мóвою, котрой не розумíли ání Русинí, ání Полякí. Сторожéнко спítáv чужóго хлóпчика, де пéред тим ходíв до школи, але сей покрутýв головbю і щось промóвив, чогó не зрозумíв Сторожéнко.

Небáром відíйшbов отéць пезnáного хлóпца, а пан учíтель промóвив так до учеників: „Прийшbов ту до вас новый товáриш шkíльний: називае ся Кáроль Вéбер. Не умíе він ání по польски, ání по рúски, він Нíмець і говóрить дóма лишé по нíмéцки. Але між

вáми навчýть ся скро говорýти рýскою і пóльскою мóвою. Бúдьте óтже для него прýязні і чéмні: він такóж ваш сусéд і товáриш. Колý вас лíште пíзнáе, пéвно вас полюбить, так як і ви єго полюбите.“

18. Рíдна móва.

Мóво рíдна, слóво рíдне,
Хто вас забувáе.
Той у грúдях не сердéнько,
А лиш кáмінь máе.

Як ту мóву мож забúти,
Якóю учýла
Нас всéх нéнька говорýти,
Нéнька наša míla?

Як ту мóву мож забúти? —
Таж звúками тýми
Ми до Бóга мóльби слáли
Ще дíтьмí малými!

У тíй móvi ми сýпíвали,
При грí розмavляли,
У тíй móvi нам минúвшíстъ
Наšu розказáли.

Ой томý плекáйте, дíти,
Рídnéнькую móву
І учýть ся говорýти
Своím rídnim слóвom.

Мóво рíдна, слóво рíдне,
Хто вас забувáе,
Той у грúдях не сердéнько,
А лиш кáмінь máе.

19. Рукá.

Мáю двí рýки. Нýми дотикаю ся рíжних прéдме-
тíв. Колý в рýки вóзьму грúdku лéду, то чýю, що
лéд зýмний; а колý рýку влóжу в огríту вóду, то
чýю, що вода téпла.

Коли ж на руку полбжу зелізну кулю, а відтак таку саму деревяну, то чую, що зелізна куля тяжка, а деревяна легка. Як же рукю доторкнуся каменя і глини, то чую, що камінь твердий, а глина м'яка.

Коли рукю поведу по корі дерева, а відтак по п'їбі вікна, то чую, що кора шерстка, а скло гладке. Як же знов кінцями пальців діткнуся полотна чи сукна, то чую, що одне полотно чи сукно є тонке, а друге грубе.

Сліпі люди пізнають ріжні предмети дотиком своїх рук. В руках і в цілім тілі маємо чуті.

20. Швачка.

В однім селі побудувала громада нову школу. До тої школи спровадився небавом учитель.

Добрій учитель спостеріг, що жадна дівчина, хоч би найстарша, не вміє ні шити ні латати біля. Попросив він свою жену, щоби занялася наукою шиття. Жена єго згодилася на се і небаром розпочала науку шиття. З початку та робота ішла досить тяжко. Деякі дівчата нерадо бралися до сеї роботи, інші училися її дуже недбало. З кільканайцяти дівчат ледви одна, Ірина, вчилася пільно шити, латати, краяти і вишивати (мережити).

По кількох літах Ірина уміла вже скроїти і ушити кожде біле і кожду жіночу бдіж. Собі, рідичам і ріднійшила сорочки, спідниці, запаски, простирала і таке інше.

Коли в свята убралися в гарно вишиту сорочку, хусточку, спіднічку і запаску, а інші дівчата питали її, хто то все шив і мережив, відповідала она: „Все те я сама краяла і шила. Та не лиш се я шила — шию все і рідичам і іншим людям“

Інші дівчата завстидалися, що оні, хоч ходили до школи, не вміють всέго тóго, що Ірýна. Ходили тепér до Ірýни і просили її, щоби їм шýла бlé і бдїк. Ірýна шýла і зарабляла тим спôsобом bogáто грóший.

21. Съпіванка швáчки.

Нáперсток вже маю
І голкý малéнькí,
Ножичкý сталéвí
Тай ниткý тонéнькí,

Звóї полотнá вже
Мáма набілýла —
Ах, кобý я скóро
Шýти ся навчýла!

Вшýла би собí я
З полотнá катáнку,
Вбрáла би в сорóчку
Сýроту Малáнку.

Бráтови малóбmu
Вýшию свитýну,
На недéлю, съвáта
Гáрну одежýну.

Сорочкý пошию
Тáтови і нéньцí,
Бráтови Олéкей
Тай сестрí Олéнцí.

Тíшити ся бúду,
Що вже вмíю шýти,
Що самá на сéбе
Змбжу заробýти.

22. Осінь.

По лéтї наступáє бсéнь. Є то холбDNA порá рóку. Онá зачинáє ся зáраз по съвáтї Рíздвá Мáтери Бóжої. Сбíце съвítить що раз корóтше. Маємо що раз корóтшí днí, а що рáз дбívší нóчи.

Осінь — то bogáta порá. В садáх стрясають сливкý та зрывáють яблока, грушкý і орíхи. З грýдóк викóпуютъ яринí і витинають капúсту. В полях і горóдах копають бульби і лбмлять кукурýзу. Господáрі обсéвають поля жýтом та пшеницею. Газdýnї сúшать і трутъ лен та конóплї.

Цьвítи на горóдах і полях вýпуть і нíкнуть. Лíсте на дréревах і корчáх жовтíє та спадáє на зéмлю. Бýзьки, ластíвкý і дéякі дрýгí птýцí вíдлїтáють у теплíйшí краї. В садáх, в полях і лíсáх утихáє їх

Сьпів. Комарі і мұхн, пчόли і муравлі ховáють ся і засиплáють. З кóждим днем рóбить ся холоднійше. Чáсто мáемо мрáку, дощ, вíтер і снїг.

23. Дíти і лáстівка.

Лáстівочко, шебетúшко,
Деж ти від нас, птýчко, йдеш?
Щож ти нам з чужбóго съвіта,
З тéплых країв принесéш?
— Принесу вам веснú гóжу,
Принесу вам рóжу-цъвіт,
Лиш учíть ся, любі дíти,
Ой учíть ся, вчíть ся, вчíть!

24. Дóбрø сérце.

Булó то в осеній. Юрцó переходíв кóло хáти свóго сусíда. Сусíд обривáв виногráд і складáв у кіл. Юрцó поздорóвив сусíда гárно, а сей дав емú галúзку зrлого виногráду. Уráдований хлóпець подáкував за дар і хотíв істи.

В тíй хvíлї прийшлó ємú що іншого на гáдку. Попроща́в сусíда і пíшóв до дóму. В хáті мав хóрого бráтчика. Емú то задúмав він дáти свíй виногrád.

Пíшóв відтák до мáми, показáв їй свíй виногráд і сказáв, від когó мáе. Спитáв такóж, чи хóрим вíльно істи виногráд. Колý мáма призвóлила, він сказáв, що сей виногrád хóче дáти бráтчикови. Мáма похвалила єго затb. Дóбрый Юрцó побíг чим скóрше до хóрого бráтчика, дав емú свíй виногrád і тíшив ся, що емú смакувáв. Мáти ráдуvalа ся добротóю свóго Юрця.

25. Осінь.

Не щебéче соловéйко
В гáю зеленéнькім,
Він лиши́в своé гнїздóчко
В кóрчику малéнькім.

Вже й не куé газúленька
В лúзї над водóю,
Полишила рíдну зéмлю
Кругом сиротóю.

З німі й дрӯгі пташеніта
В віреї полетіли:
Остали ся сумні гаї
Й лісій заніміли.

З дерёв лісте поспадало,
Тепла вже не має,
Холод землю опустілу
Інешим вкривався.

Лиш з далека гайвороня
Крачучи сумує
Та на рідний край наш любий
Зиму вже вішую.

26. Ніс.

Мéжи очýма понíзше чолá маю ніс. Нóсом нюхáю і пíзнаю, що пáхне мýло, що воняє немýло, а що збвсíм не має зáпаху. Фíялка, рóжа, пчíльний вíск, съвіжий хлíб пáхнуть мýло. Гнíй, зігнýле яйцé і зíпсбане мясо воняють немýло. Маю нюх.

Нюхом пíзнаю, чи в комнáтї вóздух чистий, чи зíпсбаний; чи в хáтї сúхо, чи вóхко. Нюхом розріжнáю лáгідний зáпах цъвítки від бстрого зáпаху цибúлї. Нюхом достерíгаю, що однí рíчи пáхнуть а дрӯгí смердять.

Щоби мáти добрíй нюх, трéба ніс удéржувати зáвсíди чисто. Тréба єго чáсто мýти і носити при собí хúсточку або платóк. Дúже то погáна прýвичка, пáльцями дóвbatи в нóсі; се ранíть ніс і ослабляє нюх.

27. Говорí прáвdu!

Богдáнко був правdomбним хлóпцем. Він знав вже дóбре, що лише тí дíти говóрять непráвdu, що не шануþуть нї себé, нї старших.

Однóго разу дарувáв єму отéць кра́сний нóжик. Богдáнко утішив ся ним дúже, побіг до горóду і хотів переконáти ся, чи нóжик бстрий. В горóді булá молодéнька яблíнка. Не надумуючись дóвго, відтáв вершóк гárного деревця.

На дру́гий день прийшов отéць до горóду, а коли побачив ушкóджену яблíнку, сказáв гнíвно: „Хто се зробíв, гíрко пожáгує“. Але о тім збитóчнику нíхтó не знов, лише Богдáнко. Коли учúв, що отéць гнíває ся, перестрашів ся і погадáв собí: „Зле зробíв я. Отéць прийде до méне і бúде питати ся, а коли скáжу, що я тóго не зробíв, бúде се лож, а непráвди говорýти не хбчу“.

Богдáнко побіг скóро до вітця і сказáв: „Отче, я ушкóдив деревцé, я зле зробíв! Вíбач се менí“.

На те сказáв отéць до сýна: „Позайлк ти признáв ся до винí, не бúду карати тебе за то, щось зробíв“.

Як пéред рóдичами, так пéред учýтелями в школї і пéред іншими людьмí говорýв Богдáнко зáвсíди лише щíру прáвdu. Сe дóброму Богдáнкови виходило лише на кóристь, бо за кóждим разом дíстáв вíдповíдne поúчене або пересторóбу; він ставáv ся відтак осторожníjшим і що ráz лíпшим.

28. Хлопáче житá.

Весéле щасlíве,
Хлопáче житá,
Нас гbre не dáвить,
Не тýсне журбá;
Съмíем ся, гуляем,
Съпíвáем що дня —
Весéле, щасlíве,
Хлопáче житá!

В зимí у санкáх ми
В завбdi женéм,
Веснбо з цвítóчкíв
Віночки плетéм;
У лíтї в горбði
Грушкí зrílі rвem,
На осíнь у полí
Картóфлí печéм.

29. Язíк.

В рóтї маю язíк. При пóмочи язíка говорю, шéпчу, розмавляю, съпíвáю і мóлю ся. За егó пóмочию їм бвочí, хліб і всéлякі стрáви, а пю вóду, молокó і дру́гі напóї.

Язíком пізнаю, що сіль солóна, а полýн гíркій,
що мід солóдкій, а бцет квасній; що стрáва посóлена
абó недосóлена. Маю смак в рóті і на язíцї.

Смаком довíдує ся, що зрілі бвочі смачні, а не-
зрілі терпкі; що сувíжа слýвка смачна, а гнила не-
смачна. Смаком розріжнію, чи напиток є пíвом, чи
вино, водбою чи бцтом, чи стрáва пісна чи омáщена.

Зíр, слух, чутé, шох і смак — то наші змýсли.

30. Три пáри а однó.

Мáю ушíй двбé а однí устá,
Чомúж то так ся стáло?

Отó, що бíльше слýхати трéба,
А говорýти мало.

Мáю очíй двбé, а однí устá,
Чи знаéш ти — длячбого?

Щобýм все бíльше дивýвсь довкóла,
А говорýв немибого.

Мáю ще двí рúки, а однú гúбу,
Щож дасть ся тут повéсти?

Отó за двох би робýти трéба,
А за однóго їсти.

31. Смачнá капúста.

Був погíдний день осéнний. Кóло полýдня вер-
чúла мáма з поля і дáла дítям téплої капúсти. Стárша
дбничка еї, Гáня, стáла їсти, а по кíлькóх ложkáx
сказáла, що капúста неомáщена дбре, тому не сма-
кує л. „Не Ѱдк тепér, Гáню“, відповíла мáма, „вече-
рбм дíстанеш лíшої капúсти“:

По полýденку сховáла мáма полýшену стрáву
в печ, помýла і попрýгала начиине, а відтák взяла
з собóю Гáню і обí пішли в горóд. Мáма викóпувала
бúльби, а Гáня збирáла їх у корóбку і сýпала до míха.
Пíзно вечером вериули обí до хáти.

Гáня попросíла їсти, бо булá голóдна. Máма пішлá до кúхнї, принеслá téплої капúсти і дáла їй спóрий кавáлок хлéба. Гáня заїдáла капúсту смáчно і говорýла, що ся капúста лíпша і смачнíша від полуден-кóвої. На те усьмíхнúла ся мати і сказáла: „То твóя капúста з полúденку; я її зóвсíм не домáшувала. Тéпер смакýе онá тобí лíпше, бо ти голóдна по робóтї“

Хто не єсть чáсто, а пíльно працює, тóму кóжда стрáва зáвсíди смакýе.

32. Я — чоловíк.

Читáю увáжно і старáю ся запамятáти те, що читáв. Колý не бúду частíшe повторяти, то мóжу все, що булó в пámяти, забúти.

Як менé учáть, то слúхаю з увáгою, дўмаю о тím і мóжу се відтák дрúгим оповíсти.

Мóжу дўмати і свої гадкí виповídáти мб вою абб письмóм. Але се мóжу робítи лишé так дóвго, пóки жио.

За житíя віddихáю, вýджу, чýю, говорю і працюю.

Моé тíло ожíвлює душá. Колý з чоловíка вихbдить душá, то вíн умиráe.

Смерть е розлúкою душí з тíлом. Мертвé тíло не жиé, не дўмае, не віddихáе, не вýдить, не чýе, не говорить, не працює; онó вмérло, бо е смéртне.

Душá не умиráe; онá е безsmértна і жиé вíчно. По смéрти тíла онá ідé на Бóжий суд, щоб віdobrati нагорódu абб кáру.

Мáю бтже смéртne тílo, а безsmértну дýшу. А що душá ожíвлює моé тílo, то жио, мóжу мýслити і дўмати, говорýти і трудýти ся. Я — чоловíк.

33. Шéркva.

Колý вízdimo до селá абб до мíста, то зáраз бáчimo цérkvu. Онá вýscha і гарнíjsha від всíх дрý-

Гáня попросíла істи, бо булá голóдна. Máма пішлá до кúхнї, принеслá тéплої капúсти і дáла їй спóрий кавáлок хлíба. Гáня заїдáла капúсту смáчно і говорýла, що ся капúста лíпша і смачнійша від полуденкóвої. На те усыміхнúла ся мати і сказáла: „То твой капúста з полúденку; я її зóвсім не домáщувала. Тепéр смакуе онá тобí лíпше, бо ти голóдна по робótі“

Хто не ёсть чáсто, а пíльно працюe, тóму кóжда стрáва зáвсíди смакуе.

32. Я — чоловíк.

Читáю увáжно і старáю ся запамятáти те, що читáв. Колý не бúду частíйше повторяти, то мóжу все, що булó в пámяти, забúти.

Як менé учáть, то слúхаю з увáгою, дўмаю о тíм і мóжу се відтák дрúгим оповíсти.

Мóжу дўмати і свої гадкí виповídáти мбвою абó письмóм. Але се мóжу робítи лишé так дóвго. пбки жиö.

За житý віddихáю, вíджу, чýю, говбрю і працюo.

Моé тíло ожíвлює душá. Колý з чоловíка вихбдить душá, то вíн умираe.

Смерть е розлúкою душí з тíлом. Мертвé тíло не жиé, не дўмаe, не віddихáe, не вíдить, не чуе, не говбрить, не працюe; онó вмérlo, бо е смéртне.

Душá не умираe; онá е безsmértна і жиé вíчно. По смéрти тíла онá ідé на Бóжий суд, щоб відобрати нагорóду абó кáру.

Мáю бтже смéртne тíло, а безsmértну дúшу. А що душá ожíвлює моé тíло, то жиö, мóжу мýслити і дўмати, говорýти і трудйтися. Я — чоловíк.

33. Шéркva.

Колý вéздимо до селá абó до мíста, то зáраз бáчимо цéркву. Онá вýсша і гарнíйша від всíх дрú-

гих домів, має бáні з хрестáми і дзвіннýцю з дзвóбнáми.

В еї стéнах вýдно вели́кі дvéрі і вíкна. При вхóдї є хрестýльниця з съяченою водóю. Зараз за двермí

є бабýнець, а над ним хор для съпівакíв. На прóтив хбру є вели́кий, гарно пристрёбений вíттар, застáвлений іконостáсом з цárскими вратами. Побіч іконостáсу бáчимо два мénші вíттарí, а пéред ним стíл з образом і хрестóм. З однóго бóку тóго стола є амбóн, звíдки душпáстир проповíдує і поúчує людáй, з дру́гого бóку напрóтив амбó-

на є крýлос з церкóвними кни́гами, де дяк з съпівакáми съпівáє. Цíла цéрква пристрёбена образáми, павукáми, хоругвáми і хрестáми.

Цéрква — то дíм Бóжий. Онá призначена для убóгих і богáтих, для добрих і злих, для здорових і хбрих, для малíх і вели́ких, для живých і вмерлýх. В цéркви всí рívní пéред Бóгом. В цéркви хрестýли нас; там сповíдають і причащають нас; до цéркви спíшимо в смýтку і радостн, в гаразді і в нещáстю

До церкви вхідимо покірно, там хрестимо ся, бемо поклони, клякаєм піред вівтарем і молимо ся до Бóга. В церкві еднаємо ся з Бóгом, та утверджаємо ся в вірі, надії і любові.

34. Ісус Христос межи дітьми.

Ісус Христос ходив від села до села, від міста до міста і учив людей.

Раз научав цілій день і над вечором хотів спочивати. Богато матерій, що були з малими діточками, хотіли приступити до Ісуса Христя і просили о благословене для своїх дрібних діточок.

Святі апостоли не хотіли припустити totі матері з дітьми до утомленого Ісуса. Але Ісус побачив те і сказав: „Позвольте сим матерям і їх дрібним діточкам приступити до мене. Ті діти невинні і для них призначено небо!“

Святі апостоли впустили щасливі матері і діти. Ісус Христос клав на малі голови дітей Свої найсвятіші руки і благословив їх.

Діти повійні всеблагого Ісуса Христя також дуже любити і робити все, чого Він учить: слухати ро́дичів і учителів, ходити до церкви і молити ся, учити ся пільно і вести ся гарно. Такі діти будуть щасливі на землі і дістануть ся по смрті до царства небесного.

35. Пісня до пресвятої Богородиці.

Пречистая Діво, Мати руского краю,
З Ангелами і Святими Тя величайшо,

2. Ти грішників з тяжкої міку
Через Твої спасаеш руки,
Не дай пропасти!

Тобі всім святім слухати, Богородице,
І ми грішні Тебе славим, о Владичице,

2. Цілім серцем най же міло
Тобі слухати наше тіло,
Мати чистая!

Хто ж не знає ласки Твóї? Ти всéх спасаєш,
В Підкáмени всíм потрібним поміч зсилаєш:

2. Тéмних, хбрих і улóмних
Ізцілýєш там притóмних,
Прóшуж і менé!

36. Корóва, кíнь, вíвця та собáка.

Зíйплí ся однóго разу в дворі корóба, кíнь, вíвця
та собáка. Зíйплí ся тай почáли розмавляти. І кóжде
себé хвалýть. Корóба кáже:

— Гóді вже вам сéбе хвалýти. Ви кáжете, якí то
ви гárni. А хвалýти ся трéба не тим, чи гárni, чи
нí, а тим, чи є з téбе добрó, чи нí. От з мéне є добро
нашому господареви. У мéне найбóльше добра: кíлько
то я даю молокá, а з молокá кíлько то всякої їdi.
Та ще і їdáty моé мясо!

Почýвши се кíнь, розсéрдив ся. Він тýпнув копý-
том, похитáв головóю тай сказáv:

— Не хвалý ся своїм молокóм та мясоm. Ти самá
нíчого зробýти не змóжеш. Ну скажí менí: мóжеш
ти возýти господаря верхí, тягнýти віз та сáнї, воло-
чýти бóрун?

Корóба кáже: „Нí, не мóжу“.

— Отóж бáчиш! кáже кíнь. Без твógo молокá
лíбди прожиоüть, а як я не заволóчу нíви, то ѹ збíжа
не бúde, а без збíжа і жýти не мóжна. А хто до мíста
збíже відвезé, щобý продáti та всячини купíти? Всéж
то я! Отóж і вихóдить, що не ти найкористнíша, а я!

Вíвця слúхала, слúхала тай собí нíжкою затýпала
і почála:

— Ме-ке-ке! До мísta збíже відвéсти аbó нíву
заволочýти мóжна і волóм. А от нí з конý, нí з волá,
нí з корóби вóвни немá, немá ѹ кожухív. А без свýти,
без кожухá хибá мóже жýти чоловík? Та він замéрзne

в зимі, — нáшо тоді емý й хлїб, і молокó, і нýва, і місто. Та ще я й молокó даю, і мясо з меңе є, от є з меңе за всїх нáйбільше добра.

Собáка лéжачи аж заскомлів:

— Дурні ви, дурні! کáже, хвалите ся тим, що вас рíжуть та вáше мясо їдять, а з скір чоботи та кожухý шiють. Велике добро! А ти от скажи краєше, мекекéало, деб ти булб, як би я тебе від вовків не обороняв? Давнобб ужé тебе вýтягли вовкý з хлївá. Тай корбóві не минулось би! Отóж я вас стережу! Тай не самих вас, а все господáрське добро. Без меңе злодїї все добро порозтягалиб у господаря. Не булб без меңе нíчбого тóго, чим ви так пишаєтесь. Отóж не величáйтесь, бо нáйбільше добра господáрви з меңе!

Коли тут двором iшбв господар тай почув всю iх розмóву. Він кáже:

— I чого ви отó перéчитесь? У кóждого є своé дíло, від кóждого менi є кóристь. Не сперечáйте ся а робіть кóжде своé дíло так, як трéба, то всi бúдете менi любi.

37. Нещáсна бдїж.

Двбе дíтій убрала мати в нову бдїж. Але бдїж Левкá вже по місяцi майже неподібна була до бдежи Парані.

— Ах, якáж ти нуждénна, сказала Параніна бдїж до Левкбої бдежи. Щож то стáло ся з тобою в так корóткім часi? Чи ти лежáла в болбтї? Чи дрочила ся з псаими, що такá бруднá і подéрта?

— Ой, нещáсна я! відповіла з жалéм бдїж братчика. Маю я дўже недбáлого пáна! Він не шанує менé, мне чáсто без милосéрдя, кíдає мнóю в поброх, берé менé на слóту, кладé ся зі мнóю у снiг і лáзить

по плотах та дёревах! Нáвіть мýшу служýти ему за хýсточку до нбса... Аж встидаю ся за него!

— О, дíйсно ты бідна! сказала знов бдїж сестрýчки. Вже по рéжних плямах, по незалатаних дíрах та пообриваних гýзиках твоїх вýдно, що ти дўже нещаслива. Але не гризí ся і не нарікай, — чéйже люди вýдять, що не ти вýнна тóму. Они знають, що який пан, такий крам.

— Я знов щаслива, що маю господárну паню, говорила Парáнина бдїж дальше. Я ще і нйнї виглядаю майже так, як пéред місяцем: чиста і глáдка мов новá. Мой пані шанує менé, не плямить і не валиє, чистить з найменшого порошку. Коли менé скýне з сéбе, то вішає, або складає в чисте місце. Я слúжу своїй панї довго і убиraю її, а люди говбрать, що я чиста і гарна, і що мой панї порýдна і господárна.

38. Чистий котик.

Кождий котик любить чáсто
Мити ся лапками.
„Мóже він ворбжить гостї“...
Мóвити син до мами.

„Ні, мій сýнку“, мама кáже,
„Кіт не гбден знати,
Чи хто хбче загостítти
До чиéї хáти“.

Котик лíжесь і вмиваєсь,
Бо він чистість любить...
Хто порýдний, тóго рáдо
Кождий приголубить.

39. Кóри, качкí і гусi.

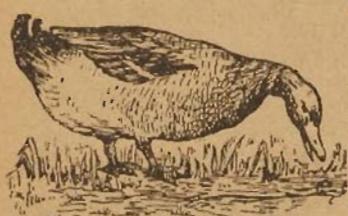
Когút, кóрка і кóрята — то кóри. Між курмí визначує ся гбловно когút своéю постáвою. Стоїть прóсто і увáжно розглядáє ся на всї стóрони. Він е дўже чуйний і при кбждім небéзпечéньстві наклýкує кóри до осторóжности. Коли знáйде зéрно або хробачкá, то склýкує їх і дíлить ся з нýми.

Голова когута украшена червоним, мясистим гребенем, а горло двома червоними латками. Його дзюб міцний і загнутий. Міцними ногами бігає скоро по подвір'ю і держить ся на плоті.

Піре когута блищить гарними барвами, а особливо его буйний хвіст. Когут будить ся раненько і піє; з ним будуть ся і лоди та встають до своєї роботи.

Меншою від когута є курка; она несе яйця і кудкудає. Коли нанесе богато яєць, то квокає, сідає на яйцах і вигріває з них курята. Тоді називаємо її квоккою. Квока відити курята,ogrіває їх своїм теплом, стереже перед ворогами і учить шукати поживи.

Качор, качка і качата — то качки. Їх круглаша голова закінчена великим, широким, жовтим дзюбом. Шия качки є вигнута, а піре на голові, шії і хвості блискуче. Грубий тулів носять короткі жовті ноги. Качки ходять неповоротно; они їдуть вонді ростини, комахи і червачки. Качки квакають.

Гусáк, гúска і гúсята — то гúси. Онí більші від курíй і качóк. Малá, подóвгаста головá гúски закінчена ширóким, жóвтим дзéбом; шíя єї довга і гнучка.

Пíре гусíй звичáйно бíле; онó прида́тне до напóвнюваня подушóк і перýн. Гúси мають корóткі, жóвті нòги, хóдять стадáми по болóню і пасу́ть ся. Коли борóнятъ ся, то гéгають і сичáть.

Кúри, качкí і гúси мають корóткі крýла, тому не лíтáють добре. Їх нòги закíнчені чотирмá пáльцями. Пáльцí гусíй і качóк злúчені полотéнцями, тому то онí плýвають ráдо по водí.

Кúри, качкí і гúси несúуть ся і дають нам смачнé та здоровé мясо; онý є пожитóчними домовýми итýцями. Називаємо їх такóж домáшними итýцями.

40. Квóчка і кúрята.

По подвíрю, квóкаючи,
Чóрна квóчка хóдить,
Стáдо кúрят молодéньких
Із собю вóдить.

Хóдить всéди і пильнéнько
Добичи шукáе,
А як наайде, то до нéї
Кúрята скликáе.

Роздроблýє зéрно, хрóби,
Дíточкí годýє,
Хоч самá голбдна добре-
І нерáz бíдýє.

А як яструб, чи ворóна,
Надлетýть горбю,
Квóчка дíти прикликае,
Крýє їх собю.

Так і масти наша рідна
Лиш про нас все дбáє,
Від хоробри та нещастя
Нас охороняє.

41. Пес і когут.

Пес і когут жили в зáгородї. Коли настáв вéчер, когут усадовíв ся на висóкім дéреві, а пес уложíв ся в его дуплї. Около пíвночи збудíв ся когут і запíяв кíлька разів.

Зачýв се хýтрий лис. Він прибíг чим скóрше думав, як би звáбити когута на зéмлю. Відтák зачáв хвалити его сýпів і називáв его наéвіть своїм братом. Лис просíв когута, щоби злíз з дéрева і привitáv ся з ним, бо він вже давнó его не бáчив.

Когут слúхав хýтрого лýса і віdpovív віdták: „Там у дуплї тóго дéрева спить мíй товáриш; збудí его і привitáй ся з ним вперéд. Я небáром злíзу такóж до вас“.

Лис думав, що в дуплї є другий когут. Присту-
пíв до бтвóру, щоби тóго когута зловýти і задусítи.
Тимчасом з бтвóра вýскочив пес, вхóпив лýса за
гбрло і заїв.

Хто яму пíд другим копáє,
Сам ча́сто до нéї впадáе.

42. Слýва і сливкý.

В наéших садáх ростé богáто сливи. Кóжда слýва має в землї кóрінь, над землéю пень, на пнї гáлузи і галузкý, а на галузkáх лýсте і бвоч. Слýви ростутý; онý з кóждим рóком бíльші і грúбші.

З веснью цвítуть слýви бíлим цвíтом. Часть цвíту переміняє ся в бвоч, в сливочкý. Сливочкý ростутý і мають спершý зелéну бárvu. Незрíлі сливкý

є квасні, терпкі і нездорбові. Оні дозрівають з кінцем літа, а тоді дістають синяву бárву. Кóжда дозріла слівка є солідка.

Звéрха слíвки є тонкá лушпінка, а в середíнї твердá подовгаста кістка. В кістцї є зéрно що має гіркáвий смак. Коли сю кістку посадимо в зéмлю, то вýросте з нéї гárна слíва. Сливовí дéрева — дúже пожитóчні ростíни.

Коли сливкí дозріють, то стрясáємо їх зі слив їмб сирí і сýшими в сушарнáх. Усýшені сливкí зо-вýтуть ся суш. Сливкí варимо і смáжимо в кітлáх і рóбимо повýла. Сливкí взагалí — дúже смачний і здорбовий бóвоч, а слíви — дúже пожитóчні садовí дéрева.

43. Не рýхай чужóго.

Рóдичі Василéя мали гárний сад. В тім садí булó кíлька яблíнок і груш, кíлька орíхів і черешéнь; але булó там найбóльше слив. Василь любíв дúже сливкí. Чáсто заходíв до саду і їв їх довблí. Небáром не стало сливóк в садí егó рóдичíв.

В садí сусéда булó ще трóхи сливóк, бо садíв-ник стрясáв їх повóли і чáстями вивозíв до мíста.

на прódаж. Садівнік мав і пса, що помага́в ему сторожити саду. Василь загляда́в часто і до саду сусіда. А був він трохи лáкомий. Чим довше загляда́в, тим більше захочувало ся ему сливок.

Одного дня довідав ся Василь, що садівник поїхав з сливками до міста. Зі свого саду бачив він лише буду, де садівник звичайно ночувáв. Бóрзо перелéз він пліт і взяв ся трястý слíву, та збирати сливки.

В буде забрехáв пес, зірвáв ся і чвалом пігнáв прbсто до непрбшеного гостя. Лáкомець почав втїкáти; та коли перелазíв пліт, пес дігнáв єго і вкуси́в в ногу.

Василь терпíв дбого докучлýвий біль, бо єго нога розранíла ся дуже і много минуло часу, зákим загоїла ся рагна. Від тóго часу, не бажав він вже чікoli чужбого добра.

44. Жóлудь і дýня.

Одén чоловíк побачив дýню, що висіла на слабíй билíнці і подумав: „То дуже нерозумно! Я би не повісив такбóг тягару на так слабíй нýточцї; лúчше би булó, колиб дýнї рослї на висóких дубах, а жóлудь на тих билíнках“.

Так думаочи, пішов дálше, а коли утомíв ся, ляг під тіни високого, розложистого дуба і заснýв. Незадbвgo подув сильний вітер, галузе і лістя потряслó ся, а з високого верхá дуба упала жóлудь на піс спáчому мудрагéлеви, і то так сильно, що зáраз кров пустýла ся.

Коли пробудíв ся, зірвáв ся і сказáв зітхнýвши: „О, як же я нерозумно хотів, щоби на дубі рослї дýнї! Як би мені тепéр була упала на лицé дýня, була би спрávdї менé убýла!“

Не ганý, чоловíче, руки Бóжої дíла,
Твой би такbого пéвно не зробýла.

45. О рі х и.

Оріхи буваютъ двойкі, дрібні і грубі. Дрібні оріхи зовуться ліскові, а грубі волоські.

Ліскові оріхи рођаються на ліщині, а волоські на великих садових деревах. Ліскові оріхи мають лише одну, а волоські аж подвійну лушпину: мягку зелену і тверду жовтаву. І в одних і в інших містяться солобдкі зернятка.

Діти люблять оріхи здля смачних зернят. Можуть їх їсти, але не повинні розкушувати твердої лушпини, бо то дуже шкодить зубам.

Ліскові корчі і дерева визначуються широким листем. Волоські оріхи мають ще більше і поліськуче листе; они чуткі на морози і вимерзають.

З дерева волоського оріха ріжуть гарні тертиці. З них тертиці роблять столярі і токарі що-гарнійші речі.

46. З а о рі х.

Два хлопці ішли дорогою коло саду. Під оріховим деревом найшли оден волоський оріх в зеленій лушпині.

„То мій оріх, бо я скорше его побачив“, сказав перший хлопець.

„Ні, то мій оріх, бо я его підіймів“, відповів другий хлопець.

Оба хлопці зачали відтак перечитися і сваритися за марний оріх.

На те надійшов властитель саду. Він чув нерозумну сварку обох хлопців і сказав до них: „Пождіть, я вас погоджу!“

Він взяв від хлопця оріх, станув межи обома суперниками, виняв ножик, розколобив оріх і сказав: „Одна лушпина належить ся тому, що оріх скорше

побачив. Друга лушпіна припадає тбому, хто оріх підіймів. Зернятко беру собі зате, що я вас погодив“

Хлопці завстидалися а властитель саду поучив їх: Де двсx сваритъ ся, там третий користає.

47. Святій отець Николай.

Майже в кождій рускій хаті, бідній чи богатій, висить на стіні образ святого отця Николая. Образ Єго є і в кождій рускій церкві.

Святій отець Николай мав дуже богатих рбдин. В молоденських своїх літах учився дуже пільно і став духовним отцем. Він прославився побожністю і наукою так дуже, що Єго вибрано найстаршим отцем духовним т. е. архієпископом.

За велику побожність і святі житі Господь Бог дав святому отцю Николаю дар творити чудеса. Потій причині називається Він також чудотворець.

Він вишукав бідні діти і опікувався ними, як рідний отець.

Святій отець Николай жив дуже довго. По смерті Господь Бог приняв Єго святу душу до неба. Всі люди прославляють Єго і моляться до Него, щоб у Божа ублагаю тим ласки і потіхи в нещасті і в недобрі.

Ми також молимося до Него і просимо Єго, щоб в наших потрібах вставляється за нами до Божа. В Єго честь співаемо пісні і Акафист, де величаемо Єго словами: „Радуйся Николаю, великий Чудотворче!“

48. Пісня до свв. Отця Николая:

О хто, хто Николая любить,
О хто, хто Николаю служить,

Тому святій Николай
На всякий час помагай,
Николаю!

О хто, хто живé в Єгó двбрí,
Помічнíк на землї і мóрі
 Охоронить від напáсти,
Не дасть єму в гріхý впáсти,
 Николáю!

О хто, хто к Нéму прибíгае,
На поміч Єгó призивáє:
 Той не бúде ошуканий
 І гріхбной уйдé ранн,
 Николáю!

Пáстирю Христóвого стáда,
Ратýй нас із вíчного áда,
 Сохрани нас від лíвої
 Постáви нас на прáвої,
 Николáю!

Николáю, молý ся за нáми,
Прбсимо Тя ми всí зо слезáми;
 Ми Тя бúдем вихвалáти,
 Імá твоé величáти,
 Николáю!

49. Я забýв.

Пилíп ходíв щоденно до школи. Був нáвіть до-
сítъ пíльним школярém і учíв ся не зле. Мав лише
той непохвáльний звичáй, що забувáв бráти з собою
дéякі потрібні рéчи.

Чáсто Пилíп не приносíв до школи то кпíжки,
то задáчі, то хýсточки. Нерáз і з ýлицї вертáв ся по
шáпку. Коли єго питáли, чому не має сьбого або тóго,
то віdpовídáv корóтко: „Я забýв!“

Учитель обіцáв раз дáти гарнí образкí тим дí-
тям, що булí пíльні і порýdní. Кóжда дитýна мала
дістáти óбраз свógo С্�вятóго. І Пилíп надéяв ся дí-
стáти образок святóго Пилíпа.

Колíж одного дня учитель роздáв дíтям образкí,
а Пилíпа поминúv мóвчки, встав Пилíп і несýмíло

попросів о образбк. Учитель відивився на Пилипа і по хвілі відповів усміхнувшись: „Я забув!”

Всі діти поглянули на Пилипа, бо догадалися, що значать ці слова. Пилип посумнівався, а відтак розплакався. Деякі діти просили за ним і говорили, що Пилип не буде вже забувати своїх речей. А учитель сказав: „Дам Пилипові образбк, але аж тоді, коли побачу, що перестане бути забудьком”.

По якімсь часі хвалився Пилип гарним образбком. Відно, що поправився і заслужив на нього.

50. Лис і ворона.

Десь то ворона сир дістала:
Чи де позичила, чи вкрала,
Досить, що сир у дзібі має,
Сидить на дубі і хвостом махає.
Під дубом лис стоїть. Він рад би сира з'сти.
Та сам не знає, як його дістати;

На дуба до воробни гді лізти,
От він почав її так казати:
„Воробно, був я в ріжних сторонах
І бачу: ти найкращий в сьвіті птах!
Чував я й сипіваків, та ще яких!
А всі (що правда, то не гріх)
До тебе, кумо, і не вмілись.
Такіб нам сипівакій роділись,
Як ти, воробно!“

Догодів

Ворбні лис, і дурень птах,
Як зміг широко, дзюб відкрив
І крикнув „кра“, а сир — бабах!
Ворбна з дуба ся дивила,
Як сир еї лисиця Іла.

51. Слухай старших.

Зі школи повертали хлопці весело до дому і ті-
шилися дуже, що незадовго замерзне ріка і буде можна
сбограти ся. Коли переходили коло млина, зближівся
Антін до річки, сплеснув в долоні і крикнув: „Є вже
лід на ріці, ходім сбограти ся“.

Учівши сю бесіду дітей, вийшов старий мельник,
Федір, і сказав: „Не ідти, діти, на лід. Ріка лише що
вночі замерзла, лід тонкий, заломить ся під вами“.

Антін закликав: „Що там будемо слухати старого.
Звідки він знає, що лід тонкий? Ходім сбограти ся!“

На те відповів Осіп: „Мельник старий, розумний
чоловік, трέба єго послухати. Я не буду сбограти ся“.
„І я не піду“, сказав Юрко. „І ми не будемо сбограти
ся“, закликали інші хлопці.

Тоді Антін розгнівався і сказав: „То я сам піду“. Коли стáнув на ліді, почав сьміяти ся з своїх товá-
ришів: „Які ви трýси, подивіться ся, яка сбоганка до-
бра“. Втім лід під ним заломився, а Антін закричав
голосно і впав по шíю в воду. Був би втопив ся, коли

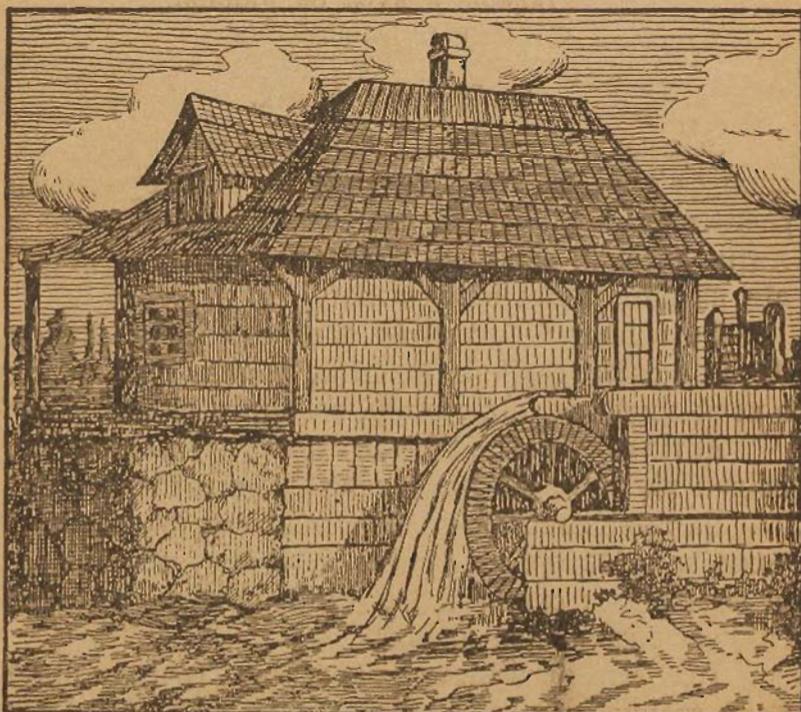
би на щасте не надбіг мельник і непослухного хлопця
не витягнув з водій.

Перестрашений Айтін не міг і сліва промовити
а старий Федір сказав: „Відите, діти, як Бог непо-
слухних карає“.

52. Млин.

Ось у лісі дубина,
Низше ліса долина,
В сїй долині ставочок,
При ставочку млиночек.

На колеса млиночка
Ллесь водá зі ставочки,
Меле жито, пшеницю
На хліб, на паланіцю.

Мельник Бóга взвивае.
Збíже в кіш насипае,
Мéле зéрно, питліе,
Мукý в міхи ладýе.

І ми Бóга взвівáймо,
За той дар величáймо:
За той хліб, за ту кáшу
За все збíже і пáшу.

53. Загадкі.

- 1) Два братя втікають, а два доганяють.
- 2) Що то за гість, що теплоту єсть?
- 3) Малій патичок робить з майні попелюк.
- 4) Що то за дрівець, що сонця не відить?
- 5) Має зуби, а не їсть.
- 6) Маленьке, кривеньке, ціле польше перебіжить.
- 7) Ні сані, ні віз, а іде без коліс.
- 8) Без рук, без ніг, на пілт лізе.
- 9) Невидимий дух струтив капелюх.
- 10) Що то за віз, що без коліс?
- 11) Без дров і без огні сувітиль і гріє що дня.
- 12) Не єсть, не пе, а все ходить і бе.

54. Місто.

В місті проживає багато людей. Оні мешкають в домах, збудованих з цегли і каміння. Ті доми зовуться каменицями. Камениці бувают звичайно великі і високі на оден, два і більше поверхів, а їх дахи покряті гонтами, бляхою або дахівками. Крім камениць бачимо в містах красні церкви і костелі, школи, уряди, касарні для війска, а часто також фабрики.

Камениці стоять рядами по обох сторонах улиць вимощених каміннями. Поблизу домах, по обох боках улиць є хідникі, віложенні плитами, а побіч хідників установлені ліхтарні, що ними освічують ся вечером улиці.

В долішніх комнатах камениць бувают часто склепі, в яких купці продають всілякі товари. В деяких каменицях є для приїжджаючих зайди з возівнями, стайніми для коней і комнатаами для подорожніх.

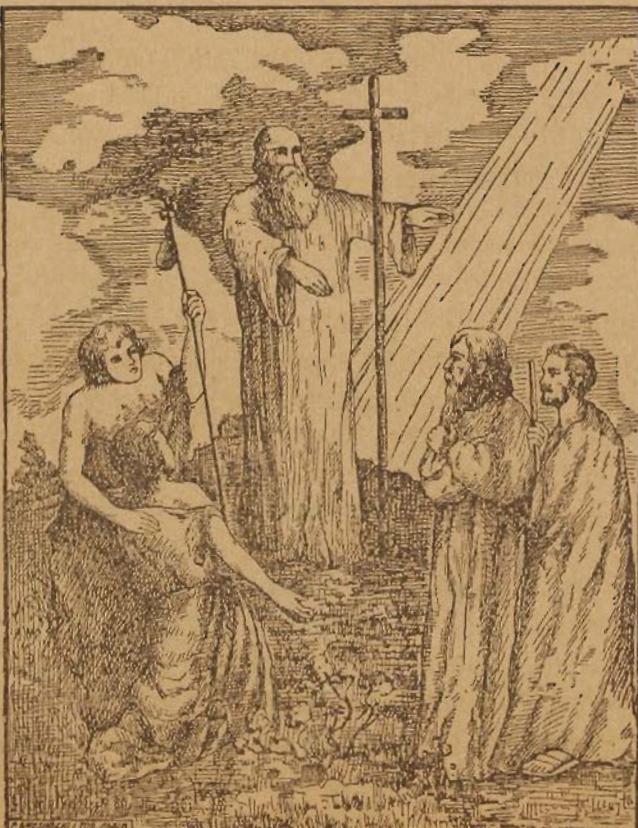
Посеред міста є звичайно простора, каміннями віложена площа, звана ринком, а на середині ринку вznosить ся ратуш з високою вежею і годинником. Довкола ратуша сидять перекупки і продають на столах всячину. Там продають також сільські газдині, набіл, домашні птиці, бвочі і ярину. На інших площах уставляють

ся в дніах торгових селáни з возáми і продаóть збíже, пáшу і дровá, на дрúгих розкладаóтъ крамарí на столáх крам всéких рíчий потрíбних селáнам, а на інших люди продаóтъ і купúють кбнї, рогáту худóбу, вíвцї і безрóги. В містáх проживаóтъ съященики, учýтелї, урýдники, лїкарí, купцї, ремісники і зарíбникї. Мéшканцї міст зовúтъ ся міщаñами.

Нáйбóльші містá в нашім краю е Львів і Кráків.

55. Київ, найстарше рýске місто.

Дíялось се дўже давнó, коли съв. апóстоли розíй-
спли ся по рíжних краях проповíдувати Христобу вíру.

В тих то давніх часах прийшов съв. Апостол Андрій над ріку Дніпроб.

Съв. Андрій ста́нув над берегом рікі, під горами, і промовив до своїх учеників: „Чи бачите сї гори? На сих горах засияє ласка Бóжа, тут має бути велике місто і буде богато церкв“. Т вийшов на гори, поблагословив їх, поставив там хрест і помолився Бóгу.

В кілька сот літ пізніше прийшлі в ті сторони три брати, а найстарший з них звався Кий. На горах, над рікою Дніпром, заложили оні велике місто і назвали по імені найстаршого брата „Київ“. Те місто є і до нині.

Пізніше поселилися довкіла Києва Русини, жили по селах і містах, а край сей став звати ся „Русь“

56. Коломийський.

Які totí kvítkí красні, котрі зацвітають;
Які totí діти щасні, котрі матір мають.
Людські діти як дітоньки, а я сирітонька,
Людські діти матір мають, мої у Бóгонька.

Гей умірла мої маті, бідночко, бідночко,
Вже не скаже, не промовить: що чиниш, дівочко.
Та як я си спогадаю матусеньку свбю,
Мене такі жалі взьмуть, що я ледве стбою.

Немá цвітку на всім съвітку, як на тій калінці,
Ніхто не е такий мілий, як мати дитинці.
Ай бо в нашій полонінці травиця зрастасе,
Ай бо мої матусенька в Бóгонька витасе.

57. Селянин.

Кождий селянин має цілій рік богато тяжкої роботи. Ледви рано запіє когут, встає селянин зараз з пастели. Коні, волі, корови, вівці, безробги і дріб мусить він накормити і напоїти.

Веснбю їде селянін в побле. Там він бре, ралить, сіє і скорбдить. Гбсподь Бог благословйтъ егб працю посіяне пасінє сходить і росте.

Літом селянін кбсить на лугах траву, а на полях жне збіже. Сіно і збіже звбзить до стодоли, абб складає в стіжкі та стірти.

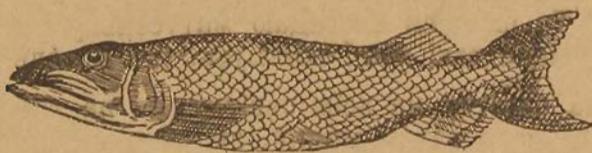
В осені збирає селяніп осінні дари божі: ярину, овочі і виноград. Спраблені поля засіває відтак новим озимим збіжем: житом і пшеницею.

І в зимі селянін не дармые. Він ціліми дніми молотить і чистить збіже. Зерно збіжа меле на муку і крупи. З круп маємо кашу, а з муки булки, хліб і ріжкі стряви.

От келько то, роботи мають селяни-хлібороби, за-ким дочекають ся хліба для себе і папі для худоби!

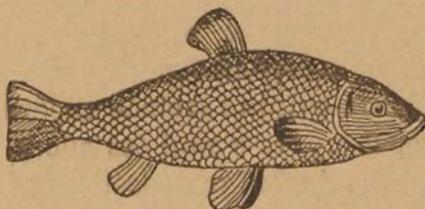
58. Риби.

Раз по полудні сказав отець до дітей: „Підемо до нашого ставу. Саме тепер казав я з него спустити вбду. Будемо могли добрe пришивити ся рибам“

Діти були дуже втішні, взяли по куснику хліба на підвечірок та пішли за татом. Як же здивувалися, коли побачили в ставі мало води, а на дні єго богато риб, великих та малих. Працювало тут много людей. Оні ходили з позакочуваними рукавами, ловили крощеною риби та кідали до великих кайд.

Отець виняв з однобі кáді щупакá. Виривáв ся він з рук, махáв хвостом, але отець тримáв єго міцно. Дíти могли добре ему придивити ся. „Гляньте“, мóвив отець, „як роззяяв він рот, наїжений зубами. Нýми пожирáє він комáхи, мénші рýби, а нáвіть качáта і гусята. Не впúщу єго бóльше до ставу, бо рóбить він в ставі шкóду. Придивйтися добре єго зеленáвій лусці і тéмному хребтovi, щоби ви могли відріжнити єго від дру́гих рýб“

„Ta дру́га рýба“, говорив отець дáльше, вкáзуючи на лýна, „збвсім лагіднійша. Онá зубів не мае, лише кóло пýска по одному вýсикови. Се лин. Він жиє спокíйно в наїмулї, де знахбдить такж i пожýву. Пізнáти єго лéгко по тéмно-зелéній лусці, спóдом жовтавій. Мáсо лýна і щупакá дúже смачнé і здорбве“.

„Щупакý, линí і всi інші рýби віддихають зáвами, що знахбдять ся в ямках за головою. Плáвають за пýмочию плавцíв, а вивбдять ся з яéць, що їх ікрою називáємо“.

Коли отець totó оповідáв, почало вже смеркáти. Дíти повернули домів і дбвго ще дбма розмавляли о рýbach.

59. Рýби і дївчáта.

В наїшій рíцї невелíчкій
Карасí буяли,
А між нýми інші рýби
Червачків шукали.

Чéрез клáдку побнад рíчку
Бíгали дївчáтка
І вгадáли, що голбдні
Рýби небожáтка.

Випливали аж на вóду
Тí безнóгі зúхи,
Ta що хвýля виглядали
Втóпленої мúхи.

Добrі дíти кусень хлíба
Зáраз подробíли
I цéлý рибóк громáдку
Рáдо накормíли.

60. Зима.

По осені наступає зима. Є то найострійша пора рóку. Онá зачинає ся сьвýтом Зачатия Пресвýтой Дíви.

В зимі маємо найкоротший день, а найдовшу нíч. Сонце гріє слáбо і корóтко. Морóз доскúлює людям і зvívrýtam. Земля замерзає, а на вóдах стає лíд. Зáмісць дошý пáдає снíг. Всюди біло. Люди їздять саньми. Острій вíтер кýрить снíгом і завíває дорóги та стежки.

Дéрева і корчí стоять в зимі без лíстя. Лишé сmeréки, сósни, ялýцї, мóдренї та яловéць зелéні. На землї не вíдно нíї зíля, нíї цvívtív. Нíчб не ростé, не цvité і не дозріває. Всюди тишина і стúdýnья.

Але і в зимі працюють люди. Одні молотять і чистять збíже; другí ríжуть сíчку для худíбки; інші вóзять дровá та направлýють господáрскі посúди і наряди.

Господáнї і дíвчáта прядутъ, в зимі друтъ píre, шíютъ та латáють бdíж. Дíти хóдять до школи і учáть ся пíльно.

В зимі маємо Святýй Вéчер і Рíздвýні Свýта. По тих сьvýтах припадає Новий рíк і Богоявленíe.

61. В зимі.

У дубróві птиць не чути,
На долýнї тишинá,
Зачинáє вíтер лóтий
Повідáти: вже зима.

Лáдьте сáни, не журíть ся,
І сокýри поострítъ;
До робóти заберíть ся,
Лíс єщé на пнї стóйтъ.

Він пíд вáшими рукáми
З трéском впáде до землї;
Сíги стáнутъ тýсячами,
Бо до тóго час в зимі.

Лáдьте кúделї, дíвчáта,
Веретéн собí купíть;
Бýде téпла вáша хáта,
Посíдáйте тай прядíть.

62. Два робітники.

Одén робітник напів ся при будбі дому носити каміне. На купі паходів ся одén великий камінь, а і той трéба булó перенéсти. Колý робітник приишóв до сéго каменя, не тýкав егó, а носів наперéд мéнші. Однак журив ся, що трéба бýде перенéсти і той тяжкий камінь.

Наостанку взяв ся і до нéго, а що мéншими камінями вже був утомів ся, то не стáло єму тепér сíли, більшій унéсти. Томý зневблений був на місці сей камінь лишти. А що він егó не перенéс, то єму з платні відтýгнено за нéго.

Дрýгий робітник вýбрav собі найбільший камінь найперше і лéгко перенéс егó, бо ще не був утóмлений. Відтак переносів мéнше каміне і при працї своїй був весéлий.

Кóждий початок трудний. Однакож при добрій вблї всьо зробити можна. Якá праця такá заплатá.

63. Птах, щупáк і рак.

Раз птах, щупáк і рак
Взялý ся вéсти віз
Та не моглý нýк:
Бо птах летіти рад,
Щупáк у воду лїз,
А рак все пер назáд.

Де робітники в незгбдї,
Там роботї всякиї гóдї.

64. Святýй Вéчер.

Ярославко, син отця духовного забавляв ся з бідним сиротою Дмитром. Булó то в день пéред Різдвяними святами.

Колý вéчєріло, вýшлá між них Гáля, сестрýчка Ярославка, і пригадáла ім, що настає Святýй Вéчер.

Ярославко урадував ся, а Дмитро нараз посумнів. Він собі пригадав, що у него нема нї тата нї мами, та що і вечері з ними їсти не буде. А не мав він також ані брата, ані сестри.

Гáля і Ярославко пригадали собі також, що Дмитро крайний сирітка. Подумали трохи і сказали: „Дмитре, пождй хвильку, ми зараз вéрнемо ся“.

Ярославко і Гáля побігли відтак до своїх рóдичів, уцілували їм руки і сказали: „До нас приходить часто сирота Дмитро; він є у нас і нині. Чи не могли би ми запросити его на Святий Вéчер?“

Рóдичі поглянули на сябе, утишли ся гостинностю своїх добріх дітей і відповіли: „Ти, Ярославку, верні ся до Дмитра і запрося его до вечері, а ти, Гáлю, помагай накривати стіл“.

Небáром внесено до комнати трохи пахучого сіна і сніп пшениці. Стіл накрýто білим обрýсом і застáвлено стравами і кутєю. Рóдичі усіли за столом, а побіч них діти з сиріткою Дмитром. По вечері розпамáтували всї Різдвó Ісýса Христá і до пізно в ніч сьпівали гáрні коляди.

65. Колядá.

Бог предвічний народив ся,
Прийшов днесь із небес,
Щоби спас люд Свій весь
І утішив ся.

В Вифлеїмі народив ся
Господь наш, Христос наш
І Спас наш для всіх нас
Нам народив ся.

Обвістів се ангел Бóжий
Наперед пастирям,
А відтак звіздарям
І земним звіріям.

Що за чудо нам явилось.
Де Христос певіста
Зродила Пречиста,
Там звіздá стала.

Се три царі несуть дари
До Вифлеїма — міста,
Де Діва Пречиста,
Сина повіла.

Йбифови ангел мовить,
Малю дитину
І матір невінну
Нехай хорбнить.

Слáва Бóгу засыпáймо,
Честь Сýну Бóжому,
Гóсподу нашому,
Всí днесъ віddаймо.

66. Птáшки в зimí.

Однóго рбку булá дўже лята зimá. Вся земля
булá покрýта глубоким снїгом.

Раз кíлька птáшків запúжало до вікна комнáти,
де бáвив ся Петрúсь. „Чогó хóчете?“ заклýкав хлоп-
чина.

Птáшки запúкали дрúгий раз. „Ах!“ сказáв хлоб-
чик, „знаю, чогó хóчете: пéвно ви голóдні, нíгдé зéр-
нятка подíбати не мóжете. Почекáйте хвýльку, зáраз
вас нагодóу“

Петрúсь принéс кýсень хлíба, покришíв єго і вý-
кинув птáшкам.

Птáшки почалí дзъббати окрушины: вýдно, що
їм хлíб дўже смакувáв, бо жýво увиwaли ся пéред
вíknom. Колý накормíли ся, почалí дзюбкáми гла-
дити пéра.

Дóбрíй Петрúсь так тим утíшив ся, що постанов-
ив щodénnо памятáти о бídnix пtáшkax. Вíд тóго
часу що дня рáно кíдав пtáшkam окрушинкý хлíba.

Настáла весná. Пtáшки не прилітали бíльше до
víkná, бо мали вже досítъ пожýви в горódї. Будувáli
собí гнízda i сyпívali. Петрúсь прислúхував ся лóбо
щебéтови пtichkó, bo пtáshki dákuváli emý têpér za-
té, що o них в zimí pamyatáv.

67. Прóсьба пtichók.

Змíлуýте ся над пtichkámi,
Милосéрднí лóди,
Tаж то mi зimúem з vámi,
I bídúem всýodi!

| Пусто в полí i в горódї,
| Там немá що ёсти,
| Лиш u vásíj zágorodí
| Móжна ще усísti.

Ні обуви ні кожухів
Ми, птичкі, не маєм,
Удаємо съмілих зуихів,
Ще й часомъ съпіваем.

Накорміть же у потрбі
Бідаків всіх тіло,
Нагородить Господь в небі
Гарне ваше діло.

68. Йорданські съвята.

Нігде не съвяткують ліди памяти славного Богоявлення на ріці Йорданії так величаво, як у нас. Вже вечер перед тим днем съвяткуємо Щедрий Вечер і в честь хрещення Ісуса Христі съпіваемо пісні, звани щедрівками. В сам день Йорданського съвята в церквах наших відправляється таке саме богослужене, як і в съвято Різдва Христового. Крім того всі ліди з своїм духовним отцем, з хрестами, хоругвами, съвічками і дзвінками виходять з церкви і єдуть до кирніці, ставу або рікі на водосъвяте.

Духовні вітці при съпівах пісень освіщують там відбу і голбсять людям, що Ісус Христос вийшов в ріку Йордан, що съвятому Йоану Хрестителеві позволив охрестити Себе, що над Сіном Божим явився съвятий Дух в відії голуба, що тоді отворилося небо, що з неба дав ся чути голос Бога Отця: „Сей є Син мій возлюблений“, та що явила ся Пресвята Тройца. А що в той спосіб над рікою Йорданом явився людям Бог в Тройці, то і ціле съвято зовеся Богоявлéне Господне.

Найсвітліше обходять Русини съвято у Львові, Перемишлі і Станіславові, бо там съвятять віду архієреї при участі багатьох духовних отців, війска, урядників і великого числа народу.

69. Вдячний син.

Никольцо був сіном убогого зарібника. Робичі його тажко зарабляли на хліб.

Никольцеви жаль булó рóдичів. Він нерáз думав собі: „Мої добрі рóдичі старають ся для мене о все, я затé їм колись відплачу ся. Коби то я вже скоро вýріс і набраў сил до працї; не бúдуть оні так гíрко бідувати. Я їм поможу, я їх вýручу; бúде їм лéкше на старі лýтá“

І вже тепér, що зміг, помогає рóдичам. Принес водій і дров, позамітає хáту, сини і подвíре і у всім послужив.

Бог благословів добрі дитíну. Никольцо вýріс на пожýток і потіху рóдичів. Чéсно і ретельно дробив ся з часом влásного господárства. О старих своїх рóдичів dbав і дíлів ся з нýми ráдо своїм майнóм.

Никольцо був вдáчним сýном.

Всі дíти повýнні бути вдáчні своїм рóдичам і їм в старості помогасти.

70. Кирило.

Рóдичі плекали сýна

— Сип Кирилом звав ся,

До науки, до роботи,

Все охбочно рвав ся.

Хбний бáтько вмер пебáром,

Сип став сиротою,

Рíдна мати полишйлась

Бíдною вдовю.

Син рíс гарно на потіху

І на щáстє маши, —

Он учíв ся вíп, трудíв ся

Днáми і почáми!

В місце бáтька став Кирило

Нýви обрабляти,

Научив ся кблó маши

Господарювати.

Втíшна мати, хоч вдовýця

Не була вже бíдна:

Її у пбмíч приходила

Вже дитíна рíдна.

Тай не дýво, що Кирила

Люди полюбили

І за гарпу господárку

Всюди го хвалили.

71. Пóхорон жебракá.

Цíсар Франц перебувáв часами в містї Бадéйї, чотýри мýлї від Вíдня. В вéчер виходíв часто на місто.

Раз цісар ідучи стрітив чотирех людей, що несли трумну на цвинтар. В трумні лежало тіло убогого чоловіка, а ніхто не ішов за ним. Цісар покирав сівою головою та подумав: „От, певно то дуже убогий чоловік, коли на похороні його нема нікого; я вітцем убогих і богатих, піду проте за трумною його!“ Подумавши так, відкрив побожно голову і ішов за трумною жебрака. Коли ж люди увійшли тобі, пішли за прикладом цісаря, а чим даліше поступав похід, тим більше людей прилучалося до похорону. І так примір цісаря вдіяв, що богато людей украсило похорон того бідака.

Незадобго потім умер і цісар Франц, жалуваний всіма народами великого цісарства свого.

72. Будьмо услужні!

Юлісся була доброю дівчинкою. Слухала науки своєї матері і поступала після неї. Мати часто учила Юлісю, щоби для дрігих людей була услужна, та щоби їм в потребі по міжності помагала.

Юлісся розговірювала раз з іншими дівчатами при воротах свого подвір'я. Дорогою ішла старенька бабуся і хотіла вийти на болоне. На потоці, широкім і глубокім, не було кілдки. Бабуся не могла його перескочити, ані перебрісти; она оглядала ся за кілдкою.

Юлісся бачила се, підійшла до бабусі і сказала: „Пождіть хвильку, я вам зараз винесу кілдку“. Небавом винесла лівгу і широку дішку та положила на обох берегах потока. Бабуся перейшла вигідно на болоне, подякувала Юлісі і благословила її.

Кожде добрі діло заслугує на похвалу.

73. Сумлінє.

Мала Оленка сказала одного дня до своєї старшої сестри: „Як я коли непослухна і не зроблю, що ка-

жуть, або як зроблю що злобо, то мені робить ся чогось дуже лячно. Моє серце так тоді ногось стукає, як би який молоточок! Щож то такé?“

Сестра відповіла: „Сим молоточком є твоє неспокійне сумлінє. Добрій Отéць небесний дає тим тобі знати, що ти согрішила. Сумлінє взвиває тебе до поправи; онó хоче, щоби ти була добра. — А тепер скажи мені, лоба сестрічко, як тобі бувáє, коли ти чéмна і послушна, та коли твої рóдичі і учитель з тéбе вдovoleni? Чи і тоді тобі лячно?“

„О нí,“ сказала Олéнка, „тоді не бою ся нíчого. Мені дуже мýло і солідко. Я весела і щаслива.“

„Бáчиш, лоба сестрічко,“ сказала знов старша сестра, „твоє сумлінє тоді збвсім спокійне. Старá ї ся лише зáвсїди бути дборою, а сумлінє не буде тебе непокоїти.“

74. Учите ся!

Учите ся, брати мої,
Думайте, читайте,
І чужбому научайтесь
Й своє не цурайтесь,
Бо хто матір забувáє,
Того Бог карає,
Чужі лбди цурають ся,
В хату не пускають;
Свої діти — мов чужії
І не має злому
На всій землі безконéчній
Весéлого дому.

SLUSARCHUK, PETER
77 CAMBRIDGE ST.
CAMBRIDGE 41, MASS.

75. Папір.

Олéнка і Кáся стояли кóло вікна і дивили ся, як мати крáяла для них сорочки. Потім зачáли збирати кусники полотна та тáти нóжичками.

Як маги се побачила, сказала: „Не пеуйте дармо
сих маленьких куснів полотна, бо они можуть також
придати ся.“

„Не знати нащо!“ — сказали дівчата.

„Так вам лише здається, мої діти“ — промовила
мама. „Послухайте тілько, а зараз довідаєтеся. Нераз
ви вже бачили, як до нашого села приходять шматярі
та міняють голкі, перстені, ножики за кусники по-
лотна і ріжні шмати. Коли оні тих шмат назирають
подостатком, продають їх до фабрики паперу. Там
перебирають їх робітники, щоби відділити ліпші
шмати від гірших, білі від барвних. Приготовані
в той спосіб шмати і кусні полотна перуть, мочать
і варять так довго, аж побки не переміняться в плинну
масу, мов сире тесто. Тоту масу ллють потім у форми,
де она що раз більше густіє. Відтак розкладають її
на однім кінці машини і притискають огрітими ста-
льовими валками, а з другого кінця виходить вже
готовий папір. Бачите, мої діти, що на тім світі
нічо мårно не пропадає, а розумний чоловік уміє
і з найменшої річи добрé покористувати ся.“

76. Дід і камінь.

Ішов дід чéрез дорóгу,
Тай збив собі в камінь ногу: —
„До чого те дранте, кáже,
„От сéред дорóги лáже
„І калічить людям ноги!“
Аж тут з Клýмової хáти
Вýбіг пес чóрний, кудлатий
Та до дíда! А дід в крик —
Хап за камінь — і пес втік.

Кóжда річ на світі, хоч малá і дрібна,
А людям все здасться ся і для них потрібна

77. Час.

В пашій школі висить на стіні годинник. Ним розпізнаємо і числом години. На годиннику є чимо більш кружок, а серед нього дві нерівні стрілки: одну коротшу, другу довшу. На кружку є віписаних 12 цифр. Цифри тоді означають нам години.

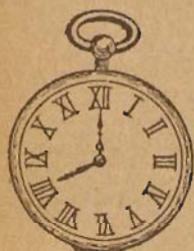
Від полудня до півночи є годин 12, а від півночи до полудня знов годин 12. Полудне і північ припадають завсіди на 12-ту годину.

Кожду годину ділимо на чотири чверти (або квадранси) і на мінuty. Година має 60 мінут. Довша стрілка годинника покаже нам кожду мінути, а коли она обігне цілий кружок довкола, мине година. Коротша стрілка находиться тоді на слідуючій цифрі.

Двайцять і чотири годин становлять день і пів доби. Сім днів і ночій зовемо тижнем. Чотири тижні і два або три дні називаємо місяцем. Дванадцять місяців се оден рік.

78. Пільний коник і комаха.

Коникови жите міле!
Сьпіав весну, літо ціле
Аж наспіла і зима.
Оглянув ся: вже нема
Ні зерняток, ні листків,
Ні пахучих корінців.
„Як же мені зимувати
Та серед пустої хати?“...
А в сусідах була сваха,
Запопадлива комаха:
В неї діти не голбдні,
Повні скрінні, повні ббдні;
А комбрі, як високі,
Мають хліба на три рбки.

До куміної йде хати
Кóничок, тай став прохáти:
„Ей сусéдонько, голубко!
Змилосердíсь, мої лóбко,
Позýч хлíба, бо загíну,
Глянь на мéне сиротíну!
А позýчене я Вам
Спóвна, на весні вíddám“.
А комáшка, хýтра свáшка:
„Щож ти,“ питá, „робíв в лítí?“
— Адже чúли: съпíвáв в жýтї! —
„Съпíвáв лишé, пáне бráте?
Ідáж тепéр танцювáти!“

79. В зéркалї.

Мáрта мала звичáй, гнíвати ся. Онá забувáла, що гнíв се одéн з семí головníх грíхíв. Мáти журила ся тóю негáрною нáвичкою Мáрти і старáла ся попráвити її.

Раз Мáрта писáла щось на скрýнї. На вíкні стойв вазóнок з цýвítами. Брátчик Мáрти бáвив ся в комнáтї, лáзив по лавkáх, заглядáв у вíкнó і чéрез неувáгу стрýтив вазóнок з вíкna.

Мáрта аж побíліла з гнíву. Еї мýле лицé змíнило ся стрáшно. Встáла і зачáла кричáти на перелýканого братчика. Мáти зачúла крик, вíйшла до комнáти і побáчила, як сýльно змíнилось лицé Мáрти. Мáти взяла чим скóрше зéркало і постáвила пéред розгнíвану дíвчину. Мáрта увýдївши себé в зéркалї, зляклá ся і розплáкала ся.

Колí Мáрта успокоїла ся трóхи, сказáла мáти лáгідно до нéї: „Бáчиш, як гнíв чоловíка рóбить гидкýм. В гнíві мбже чоловíк допустýти ся ще бíльшого лíха. Колí не відвýкнеш від гнíву і злóсти, то з часом і твоé сérце стáне лóтим.“

Мárта віслухала науки матері з увáгою і попрáвила ся. Від тóї порý не гнівала ся і не сéрдила ся нíкбли.

80. Сирítка Марýся.

Сónце пíднесло ся висéко, настáло полúдne. Пастýх пригнáв товáр і напóй при колбáязи, лбdi розíйшлý ся полúдиувати. Аннúся і Маркó виглядали нéнечки з робóти. О, виглядали! бо дўже їм юсти хотíло ся.

Прийшлá мати, затопýла в пéчи, зварýла бúльби, вíсипала на мýску, а на дру́гу наляла молокá. „Ходíть, дíти, сéдьте на лáві і ѯдкте!“

Заїдáють дíти смáчно, а тут за порóгом стаé сирítka Марýся. Матýсенька еí давнó вже не варýть і не клíче до обíду, бо умérла. Побіліла бíдна з гблоду, стоíть тихéсенько за порóгом, глядítъ, як ѹдять дру́гí, а слéзи аж закрутýлись в очáx.

„А хто там стоíть за порóгом?“ клíче мати. — „Марýся сирítka“. — „То ходíж, Марýсю, сéдай на лáвцї; от і лóжка, а ти, Мárку, присúнь їй бульб, бо онá сирítka“.

Памятáйте дíти, памятáйте на цílé своé житé, що Бог приказáv: голбdiого накормýтп.

81. З житý Нáйясníшого Пáна.

Булó то пéред 78 рокáми в горбóдї цíсáрскогó замку в Ляксенбúргу, кблó Вíдня. Малéнький архíкñáзь Фráньо, чотиролíтний син архíкñáзя Фráнца Кáроля і архíкñáгнї Сóфїї, съяткувáв там четвérті рокбвини своїх родíн. Пóбіч своїх рóдичів і свógo дíдúня, тодíшного цíсаря Фráнца I., малéнький архíкñáзь бáвив ся своїми зáбавками.

Небáром малéнький архíкñáзь побáчив жóvníra, що вárтою ходíв здовж цíсáрского замку. Щíкáвий архíкñáзь пíдійшбв до цíсаря і спitáv, чи той жóvnír богáтий. Колý довídav ся, що жóvnír бíдний, заяvýv,

що хоче єму помочі якім даруїком. Дідуньо дав архікнязеві кілька срібних монет; в тій хвилі побіг з ними урадуваний архікнязь прости до жовніра і дарував єму всі ті гропі.

На вид маленького архікнязя спрезентував жовнір оруже, але гропі не міг взяти, як добго був на варті. Маленький архікнязь прибіг зажурений до дідуна і бабуні та жалувався, що жовнір не взяв гропі. Відтак на просьбу маленького архікнязя всі треба пішли до того жовніра.

З поради цісаря хотів тепер маленький архікнязь відчинити порошницю і зложити там гропі, але був за маленький, щобі ручкою сягнути так високо. Тоді цісар підніс свого внучка вище, цісарєва відчинила порошницю а маленький добродій вложив в него свій подарунок; з радості плеснув в долоні і сказав, що від тепер жовнір той вже не буде біdnий.

Отець і мати, дідуньо і бабуля тішилися дуже добродійностю маленького архікнязя; а Господь Бог благословив єго здоровлем і щастем.

Тим добродійним архікнязем був тепер пануючий нам наш Найаснийший Пан і цісар Франц Йосиф I.

82. Столляр, тесля і боднар.

В комнаті шкільній бачимо богато річий зроблених з дерева. Є ту лавки, таблиця, стіл, крісло, шафа і багато інших.

І в нашій хаті є багато нарідів дерев'яних. Є там двері, ліжка, мисники, поліці, скриня, лавки і стільці. Все те зробив столляр з дерева на столлярськім варстаті.

До тобі роботи потребує столляр ріжних орудий. Коли хоче кусень дошки перерізати, уживав до тбогу зубчастої пілки. Гіблом знов стру же дошку, а цикликом глайдить. Діри в дошках вертить сверликом; дошкі збиває дерев'яними кілками, а часто також і зелізними

цьвя́хами. Щобі два кусні дóшки сíльнó держáли ся, склéює їх знóву горáчим карúком а потíм стискáє

в деревяних шрúбах. Коли́ хóче, щобі́ лúчші вýроби крásше виглядáли, то їх полїтерýе.

Тéсля такóж потребує до своéї роботи дéрева і рéжних орудíй. Він стáвить дахí на домáх, будýє

також хаті і церкві дерев'яні. Тесля дріво отесує сокирою, перерізує пилкою, а діри в дереві вертить сверликом або видобує долотом.

Всі судіни з дерева — як коновки, цебри, діжки, зільниці, бочки і скіпці — робить ббданар з клепок дубових або соснових. Клепкі ті вистругує гібльком, а потім стискає обручами. Замісць дерев'яних обручів коваль набиває часом на судіну обруч зелізні.

83. Будь остережний!

Наближалися сьвята. Михась і Маланка взяли мішочки і пішли по глину. Мати остерегала, щоби не лізли до глубокої ями, бо глина може усунутися і їх подусти.

Михась, старший але нерозважливий, вибрал собі найглубшу яму, вліз до неї, виймив ніж, та зачав копати глину.

„Михасю, вийдіть з тої ями, она глубока; ходіть до свої неглубокої ями, тут глина добра і накопачем, кілько трéба,“ кликала остережна Маланка.

Але Михась не зважав на просьбу добра сестрички, копав глину в глубокій ямі і сіпав у свій мішочок. Маланка влізла до плиткої ямки і ножиком побрала глину до своєї торбинки.

Нараз зашуміло і задудніло. Маланка вибігла з ямки і зачала кричати: „Ратуйте, люди!“ Се земля обірвала ся і засипала Михася в глубокій ямі.

Збіглися люди на крик Маланки, відкопали Михася, але вже неживого! Глина задусила його на смерть.

Бідкали рбичі, плакала Маланка і в самі сьвята похоронили Михася. Причиною нещастя і смутку була неосторожність хлопця.

84. Малé мишенý.

З норý у пéрше вýйшло в сýвіт;
Глýне: тихéньке, гарнéньке сидýть
Щось, а дру́ге — страшné та крилатé
Червоне на лицí, пíрyste та лабáте.

Мишá зляка́лось,
У норý сховáлось
І кáже до ма́ми:

„Мабуть той з крилáми
Вóрог наш страшний;
А сей гарнéнький
Та на вид смириnéнький
‘Чи не друг се мíй?’“
— „Ой, не так, мíй сýну!
Дóбру когутíну
Вóрогом взвиáеш,
Про котá не дбáеш, —
А се, сýну, кíт!
Хоть тýхо сидýть,
Не вíр емý, сýну!
Не ляка́й ся когутá,
Кráсше: бережíсь котá!“

85. Пересторóги.

Дíти хорýють і умирають чáсто тому, що не зва-
жáють на науку стáрших. З сéї причиині дéякі дíти
стають калíками на цíлé житé. Тому запамятáйте собí,
дíти, отсí пересторóги:

Не їдьте незрíлих і зíпсóваних бвочíв! Не спожи-
вáйте ягíд і грибíв, колí не вмíєте їх дóбре розпíзнати!

Не гризíть зубáми орíхíв і не рвíть нýми нитóк;

Не пййте водý, колí ви зíгрíті або втóмленí! Не
купáйте ся такóж в вóдах, колí не знаєте, як глубóкí.

Не хóзвайте ся по тонкíм ледý ца ставáх і рíкáх!

Не нахилáйте ся і не заглядáйте до глубóких
кернýць!

Не лáзьте по дéревах!

Не пиштъ, не читайте і не шийте смеркбом!
Не дрохтъ пеів, котів і других звірят!
Не бáвте ся нї стрільбю нї бстрими річами!
Не кідайте анї камінями анї патикамі!
Не чіпайте ся возів та санок, коли ними хто їде!
Не гнівайте ся і не поривайте ся до бйки!

86. Коваль в кузні.

„Дай Боже щастя!“ сказав господар Федір, коли з своїм сином Юрцьбм вйшов до кузні ковалю. — „Дай Боже і вам!“ відповів ковалю, убраний в скіряний фартук: „що вас спроваджує сюдی?“

„От пригода,“ сказав господар; „вчера розклюював я пень, вдарили сильно дубнею по сокирі і розбив обух: треба її направити, бо потребую скобо“. —

„Зараз взъму ся я до неї, бо знаю, що сокири треба кожної хвилі в господарстві,“ відповів пріязно ковалю.

Тимчасом Юрцьб розглядав ся цікаво по кузні. Він бачив там печ, де жаріло вугле; ковалю держав

в нім кліщами розбіту сокіру і піддував жар скірним міхом. Бачив він також, як коваль розжарену сокіру положив на клепало і товк зелізним мблотом з всіх боків; як змочив її у воді і кінув на землю, щоб вистигла; як відтак поострів її на великім точилі і віддав батькови в руки.

Юрць бриглядяв ся уважно, як коваль в той сам спосіб зробив підкову і кілька цвяхів, та як небаром підкував коня другого господаря.

Цікавий хлібець бачив в кузні і богато інших зелізних речей, як: серпі, клевці, пильники, долота, екачі, віли, мотики, лопаті, сверніки, рапа, плуги, ланцухи і таке інше.

Коли Федір заплатив і подякував ковалеви за направу сокіри та вертає до дому, розповів ще Юрцьові, що подібно і слюсар вирабляє з зеліза ключі і замки, клямки і колодки та другі штучніші вироби. Юрць розповідає відтак другим дітям, що бачив і чого научив ся в кузні.

87. Чти вітця і матір!

В однім селі живла бідна вдові. Одна утримувала ся з праці рук, а сина своєго віддавала до міської школи. До міста носила дбаяча мати біле, хліб і страву своєму синови школярів.

Добрий син оказував матері вдячність тим, що добре справував ся і пільно учив ся. По кільканадцяти роках вивчив ся він на священника. Тоді спровадив він і свою любу матір до себе, шанував її дуже і давав все, чого потребувала.

Одного дня зішло ся до тобою священника богато гостей. В великій комнаті побачили оні в куті стару палицю, а між гарними кріслами одніє дуже старе крісло. Гости дивувалися, що ті старі і негарні речі стояли в найкрасішій комнаті священника.

Тоді съяще́ник сказа́в: „Рóдичі мої були дуже бідні. По смéрти вітця стáла моя ма́ти ще біднійшою, але она працюва́ла тим пильні́ше для сéбе і для ме́не. Єї то заслуга, що я тепéр съяще́ником. Тота пáлиця і тото крісло — то цéлé майнó моих рóдичів; онí для ме́не найдорóжшою памяткою. З тóю пáлицею їду я на́радше на прогульку, а в тім кріслі сиджу завсéди на́вигідні́ше. Я був би ще щаслившим, як би свóго вітця міг посадити на своїх гарних і мягких кріслах побіч дорогої ма́тери і любих гóстій.“

Аж тепéр пізнали гóсті, що той съяще́ник є не лише добрым та вдýчним сýном, але що він чти́ть та шанує на́віть старі рéчи рóдичів яко дорогу памятку по них.

Дитýнко, чти вітця і ма́тір, а Бог бúде благослови́ти тебе.

88. Газда.

Як то я стáну уже великий,
Як скінчу́ школу пильнéнько, —
До рілі, илúга вóзьмусь чим скóрше,
До працї вóзьмусь гарнéнько.
Бáтькови в поблі, а пéньці дóма
Стáну я в побміч, в підпóру,
Нéньці старéнькій водí принаéсу,
Бáтькови нíвку я збрю.
Що лиш покáжуть, чого нау́чать,
Всё стáмлю, в дýмці запíшу,
Щоб знов я всéому порáду дáти,
Як сам гáздóю ся лíшу.

А як ще бóльший, ще дýжши́й стáну,
Тоді вже хáту збуду́ю,
З сýльного дýба дам пíдвалíни,
З ялýці стíни змайструю.
Золотýм сníпком стрíху пошíю,
Вікнáми звéрну на схíд, до сónця,
Щоб онó перші лучі в хатýну,

В мої кидáло вікóнця.
Стíни у хáті бúдуть біléнькí,
Мов снíг, що зéмлю вкривае;
Пíдлóга вмýта, ясні вíкóнця,
Щоб вýдно цвítñik гарнéнький.
На бíлих стíнах кругbм ікóни
Завíшу самí съятíй:
Пббíч Варvári та Николáя
Ікóну Дíви Марíї.
Пóпíд вíкñами постáвлю лáви,
На столí хлíбець полбжу.
Щíрого дру́га ним я погóщу,
Бíдному в иúждí помóжу.
Худíбка моя бúде сивéнька,
Кóники кáрі; а у садóчку
Пчíлóк розвéду, з них узбираю
Мéду солбдкого хоч однú бóчку.
А як в садóчку зацвиту́ть грúші,
Там я в недéлю сáду спочáти,
Тудí з читáльниї вóзьму я книжку,
Стáну пильнéнько ї читáти.
Етодí ясно стáне, як жíти,
Яснíйше в очáх і грúди,
Колí я здам ся щíро на Бóга —
Єгó то вóля най бúде!

89. Ремíсникý.

Мéльник в мliníї мéле збíже на муку і кру́пи.
Пекár печé хлíб і булкí. Різníк рíже худóбу і про-
даe мясо. Сí люди достарчáють нам пожíви.

Ткач ткаe з прáжí полотnó. Сукónник вирабляe
з вóвни сукнó. Кравéць шíе з полотná і сукná ríжну
бдíж. Гарbár виправляe скíру на ремíнь, а кушnír
на скíркí до кожухíв. Швець шíе з ремéню чботи.
Ti люди старáють ся о бdíж для нас.

Каменýр отíсує камíнь, а цеглár випáлюe з гlíni
цéглу. Тéсля будúe domí i церкví z déревa, a мулár
з каменя i цéгли. Слóсар рóбить з зelíza замкí, ключí

І колодки. Склар вставляє шиби у вікна. Сі люди працюють окілло наших мешкань.

Колодій робить возій і сани, а боднар бочкій, цебрики і коновкій. Коваль оковує возій, підковує коні і робить сокири, лопати і плугій. Гончар виробляє глиняне начине, а бляхір бляшане. Ті люди виготовляють начине і наряди.

Всіх цих людей називаємо ремісниками.

90. Хто працює, не бідує.

Хто на Божий хліб працює
І дорібку не марнує,
Всього мати ме доволі,
Не зазнасть лихобії долі.

От коваль у кузні клепле,
Пóки ще зелізо тепле:
То возій кує, то коні
І не жалув долоні.

Тéсяля тéше і гиблює,
Мíрить бáльки і будує
То хатину, то комору,
Тут стóдолу, там обору.

Мéльник тож не без роботи,
Млин у ньбог, щоб молоти;
У кіш зéрно насипає,
О муку, крупій він дбáє.

Ткач сидіть у чистій хаті
І стукоче при варстati,
Він полотна з прýжі робить
Таї на хліб собі заробить.

Онде шíлом швець майстрúє.
Дráтовщю смолбв смарує,
На копито ладить скíру,
Шíє чбботи під мíру.

Ось і нам примíр із тóго:
За житí вже молодого
Добирáймо сил, охбти
До науки, до роботи!

91. Сьв. Ольга, пérша християнська княгиня руска.

В давніх часах, перед девятею роками, не знáли Русиній правдивого Бóга, були иогáшами. Нáродом руским прáвили князі, що живли в головнім місті Кíеві.

Стáло ся булó так, що помбр був руский князь, а народом почáла прáвити єго жінка, княгиня Ольга. Одна булá спершú також погáньскої вíри. В Кíеві жило в тих давніх часах богáто християн, що зайшли на

Русь з інших країв, де вже лібди визнавали правдівого Бóга і християнську віру. Княгиня Ольга пізнáла небáром, що віра християнська правдíва і съятá. Длятого принáла Ольга віру Христóву, а при хрещéнию далий їй імá Елéни.

З тóго часу стáла княгиня Ольга добродíйною, ширýла християнську віру. Нáрід рýский назувá її наймудрійшою з людíй, а съв. Цéрква зачислила її поміж съятíх.

Внук Ольги, князь Володимíр, що пізнíше княжíв у Кíєві, не тілько сам охрестíв ся, але й весь нарід рýский, і з тóго часу стáли Русинí християнами. Князь Володимíр казáв валити погáньскі божища, а замісць них стáвити церквí. Рýский нарід назувá князя Володимíра Великим, а Цéрква съятíм.

92. Вістунí весні.

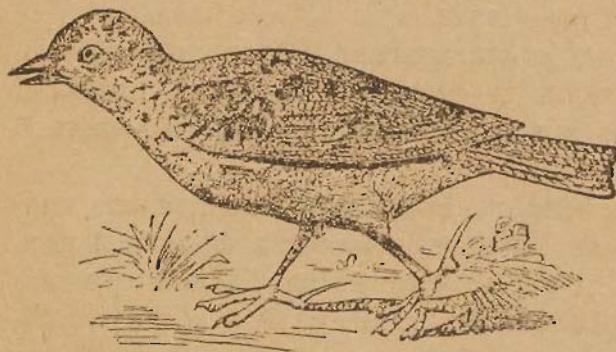
Коли стáють зимові снїгí, вертають знов до нас з теплійших країв ластівки, жайворонки, бúзыки і заzúлі. Пробувáють онí у нас чéрез téплíй час, а відтак знов відлітáють в теплійші краї, щоби там зимувáти. Рáдо витáємо тí птицí, коли знов до нас вертáють, бо се знак, що надхóдить весéла веснá.

Лáстівка мае звéрха пíре чóрне, блискúче, спóдом бíле. Крýла у неї дòvgí, хвіст вилкастий. Лíтáе дуже

швидко і мítко і хватáе в лету му-
шечкí і іншí комáхи, котрýми жíвить
ся. Гóжа се птичка а весéла, чáсто щé-
бéче. Дзюбóчком знóсить болóто з дó-
ріг і улíплюе у вíкóн аbб пíд стрíхóю
гárne гнíздóчко для своїх молодíх.
В середíні вистéлює гнíздó мягónь-
ким pírem, пúхом і сíном, щоби зла-
дити молодим мягónьку постéль. Лá-
стівка є пташком любим і иожитóч-
ним, она гúбить шкідливí комáхи.

Жайворонок мае южне смирну, він вкритий пірем мов земля сірим. Голос у ного дуже хороший. Коли засвітає, жайворонок знимає ся в воздухи і співає піснь своєму Творцю. Тому то руский люд прозвав

жайворонка „хвалій богом.“ Коли помітить він в розбраній землі яке зерняткочко, тоді спадає з гори мов куля, мов-

кне і зідає сніданок, на котрий заслужив собі своєю гарною пісенькою.

Мило се орачеви чути съпів жайворонка. Тоді і чоловік здіймає духа до Бога і просьти его о ласку, щоби дав ему зібрати добуток своєї праці і трудів.

Бу́зько е птах великий і поважний. Дзюб має довгий, прости, бстрий і червоний а ноги дуже високі і також червоні. Весь білий, лишень крила на кінцях чорні. Бродає по луках і мочарах і пожирає жаби і всікі гади. Гніздиться на високих деревах або на стріхах хат, куди ему наші селяни заточують старе колесо,

або кладуть трохи ріща, щоби мав з чого уложить гніздо. Часто стоїть на одній нозі і клапає дзюбом, або кле-

котить так, що далéко гóлос лунáе. На зйму відлїтáє. За пóвтором веснý знов до нас загбшує, а вернúвши до родíлного гнїзда, витáє єгó ознаками великої радості.

Зазúля на вéсну кúкає в лéсі, гéйби бáвилась в хóванку з дíтьмí. Бувáе так завелíка як гóлуб. Звéрха

попелáста, пíд спóдом
бíла, а вся тéмними
прúгами пíсана. Нóги у нéї жбvtí. В лéсáх увивáе ся невеси-
пúшо за гúсеницями
пожирáє їх велику
зíлу. Зазúля є пожи-
тóчна, бо вигúблює богáто гúсениць і шкíдníх комáх.

93. З весною.

Повíвáє тéплíй вíтер,
Сónічко пам грíє,
А студéний снíг на побíї
Вже ся не бíліє.

Кóрчики та деревíнки
Дíстають знов лíстé,
Молодéньке і зелéне,
А так съvíke, чýсте.

Бúзька вýдно вже на лúзéї
Віп розвáжко хóдить.
Ящíрочкí та і жáби
Над потóком лóвить.

Вже в садáх ростутé купkáми
Тráви зелéнькí,
А мíж пýми і пахýчí
Фáлочки синéнькí.

I зазúля сизокrýila
Рáдуєссъ веснью —
„Кúку, кúку!“ нíби клýче:
„Tíште ся зí мню!“

Ше й малéнький соловíчок
В кóрчиках съpíváе —
Всюди кóжде сотворíne
Твóрца величáе.

94. Одéн до шkóli, дrúgij поzа shkólu.

Булá весná. День був погíдний і гárний. Два шkолярí вýбрали ся з дóму до шkóli. Одéн з них називáє ся Петрó Пíльний, а дrúgij Павлó Недbálich. Обá зíйшли ся на дорózéї.

Коли привіталися, сказав Павлó: „Ах, який гарний день; не йдем нині до школи, Пётре! Ходим рáдше в лес і глядим за цвітами! Тож так гарно і мило!“

Петрó відповів: „Не можна, Пáвле; чéйже ми школярі; нам трéба іти до школи. Щож скажемо, коли нас рбдичі спитають, чого ми нині учíлися в школі! А що знов скажемо завтра, коли нас пан учитель спитає, чому не були в школі?“

Павлó сказав: „Е, рбдичі не будуть знасти, чи ми нині були в школі, та о науку нас і не спитають. А пáнови учителеви скажемо, що нас боліла голова. Одén день прощеної науки не зашкодить нам нічого!“

„Ні, Пáвле — відповів Петрó: — нам не можна бути недбáлими і говорити неправду; ходим до школи і не думаймо о дурніцях“.

Се сказавши, сіпнув Петрó Павла за руку і заочував іти до школи. Але Павлó вирвався і побіг поза школу. Від тобі пері почав занéдбувати ся що раз бльше і став недбáльцем. А Петрó став порýдним, шануваним і загáльно лобленим хлóпцем.

95. Спочинок по праці.

Сів си хлóпчик над книжками
У съвітліці при столі —
Кýку сонце у вікніце
Та до хлóпця: „Хлóпче мій!
Покінь, кáже, книжку,
Та біжі ся грáти!“ —
„Ні, не пíду, сонце любе,
Мáю ще читати!““

Як скіпчíв же він писати,
Складав папéрі, помолівсь,
Та тоді аж вийшов з хати,
Та на сонце подививсь.

„Гóя, кáже, гóя!
Аж тепéр в вóля мбя!
Аж тепéр я грáти бýду,
Мýло вýпічну від тру́ду“.

Сів си хлóпчик та читáє
У съвітліці при столі, —
Кýку итáшка зпід падáшка.
Та до хлóпця: „Піть пíл!
Покінь, хлóпче, кпíжку,
Та біжі ся грáти!“ —
„Ні, не пíду, птáшко люба,
Мáю ще писати!““

96. Весна.

По зимі наступає весна. То гарна пора рбку. Сонце сьвітить що раз дівше та пригріває що раз сильніше. Дні стають що раз дівші, а ночі коротші. Останки снігу і леду тают.

Земля розмерзає і покриває ся знов травами, зелем і квітками. Древа і корчі дістають листі та цвіт. Рільники беруться до весняних робіт в полях та городах.

Птиці вертаються назад з теплих країв. На полях чути жайворонка, на луках бачимо бузька, а коло стріх звиваються щебетливі ластівки. В садах та лісах кує зазуля, а в корчах виспівує соловій.

Пчілки вилітають з ульїв, муравлі вилазять зі своїх гнізд. У воздусі появляються мухи, мотилі і хрущі. Діти бігають по подвір'ю і бавляться весело. Всі тішать ся веснбою і трудяться пильно. На весні припадають Великодні Свята, або Великдень, і Зелені Свята.

97. Весна.

Вже тепленький вітер віє,
І сонечко дівше гріє,
Жайворонок вже співав.
Весну Божу нам звіщає.

Пробудились і цвіточки,
Конвалії, фіалочки,
А дівчатка їх збиряють.
Голубоньку украсяють.

Пчілка в улью ожила —
І для пеї весна міла:
Вилітає з свої хати,
Щоб до сонця погуляти.

Там плугатор за болами,
Кладе скібу здовж полями:
— „Гей соб! мої кругоробі,
Оріть ніви ті розлобі,

А я зерном їх засію,
Бога ласки ся надію;
Коби жив лиш ся діждати.
Буде в болі що збирати!“

98. Боягув.

Пилип був боязливим хлопцем. Кожного шелесту боїв ся, ба навіть власної тіни. Чи запукаєв хто до

дверій, чи впáло що на зéмлю, чи блýсло в хмáрі, чи загремíло в нíй, все лякало боягúза; він тряс ся тодí цíлій, білів мов стїна і ховáв ся то кóло мáми то кóло тáта. Бойв ся нáвіть вечíрної темнотí в комнáтї і сíнях.

Раз вечером сидів отéць Пилíпа при съвítлї лáмпи і читáв; відтák сказáв до сýна: „Пилíпе, іді до дрúгої комнáти і подáй менí книжку, що лежíть на столі!“ Пилíп пустíв ся ітý; але що в дрúгій комнáтї не съвítло ся, вернúв ся зараз і віdpovíв: „Я бою ся, тáту; там в кутí стоїть якась чбorna біdá!“

Отéць глянув на сýна і побáчив, що він дíйсно боїть ся; відтák встав, взяв Пилíпа за рýку і сказáv: „Ходíм обá; ти менí покáжеш сю біdú, а я її злóвлю і набó!“

Пилíп вчepív ся полí одéжí віtця, píшов з вítцем до дрúгої комнati і боязлívo показáv на біdú в кутí. Отéць зас্঵ítív сérникóм і казáv Пилíпови взýти біdú в rýki. То булá mítla.

Всí тепéр съmíali ся з Пилípovoї біdý, а отéць сказáv: „На съvítї немá страхів; найбільшою біdбою для самбóго себé є боязлívий чоловíк: віn і сам боїть ся, і дрúгих лякае. Неоднá rích zdaé ся боягúзови страшнóю в темнотí; але колí до нéї наблýжить ся і прýdívить ся її съmílo, то побáчить, що се звичáйна rích. Чéйже і níč ríжnítъ ся віd дня лише тим, що témna.“

99. Не съmíй ся з калíцтва!

Кáся булá дóбра дívчина, але мáла зизовáti бчи. З eї калíцтва съmíяла ся пустá Márta та її докучála.

Кáсí прикро булó слúхати докучлívих жáртів Márти. Але онá мовчáла і тíшила ся, що дрúгі дíти, розумнíjші віd Márти, не чýнятъ її прýкrosti пустим говorenem.

По якімсь часі захорувала Мárта на віспу. Колиже віздоровіла, гарне єї лічко змінілося зобсю; стало блідіше і дзюбате. Márta знáла о тім і сумувала часто. Колиже Márta прикрýта хусточкою прийшла до школи, знайшла ся одна недобра дívчина, Горпíна. Oná приступила до Márти і говорила насымішливо: „Ах, якá ти тепér негárна! Відслоні ся, нехái всë побачимо твоё дзюбате лицé!“

Márta зачáла плáкати з жалобою. Тодí прийшла до неї Káся і хоч мала до неї жаль за давні насымішки, обняла її, поцілувала сердечно і прирекла, що буде єї щирою товáришкою. Te самé зробили і другі добре дívчата.

Горпíна мусіла стидати ся свого нелюдського учíнку. Учитель довідав ся також о тім і сказав: „Тяжко грішити той, хто насыміває ся з каліцтва ближніх. Що нині одному, се може завтра стати ся другому“.

100. Два каліки

Здýбали ся два каліки,
Стáли розправляти,
Як ім жити на сїм сьвіті,
А не бідувати.

Сей катíка невидобчий,
Очи в него мертві;
Той безногий — лиш на кúлях
Раменá опéрті!

І урадили розумно,
Щоб у спíлці жити,
В спíлці згідно працювати,
Солбдко спочítити.

Сéго бчи, тóго нòги
Рáзом ся складають
І собі мое добрі братя
В нùждї помагають.

101. Не наближайте ся до зелізних доріг!

Селом переходила зелізна дорóга. Учитель упомінав дітей часто, щобі не наблизали ся до тóї дорóги і не ходили по нїй. Остерігáв і пастушків, щобі худоби на таку дорóгу не впускали.

Всї школярі і школяркі послухали учíтеля і стерегли ся зелізницї. Лише Семкó, що то рідко ходив

до школи, не зважаючи збусом на сі остероги. Діти, що на єго заїзив не хотіли зближати ся до залізниці, називав навіть боягузами.

Одного дня пас Семко худобу кількою залізниці. Корбові пасли ся в ровах, а він то бігав по залізничних шинах, то сідав на них і баював ся. Нараз мов стріла надійшла мацінина, що зове ся локомотива. Семко зірвав ся і хотів відскочити в бік. Однак в тій хвилі локомотива перевернула Семка, а колеса єї перетяли тіло єго на дзвін. Семко згинув перед часом під колесами поїзду. Плакали за ним рбичі, плакав брат і плакала сестра.

Сей випадок нехай буде для нас наукою, щоби не наблизятись її до залізниць її до фабричних коліс та машин.

102. Упірті хлопці.

Два хлопці здійбали ся на вузкій кладці, а оба були упірті. Кладка лежала над досить широким потоком. Оден дрогому не хотів вступити ся — сей хотів перейти на сю, а той на ту сторону потока.

„Уступай ся мені, нехай я перейду пірший,” говорив Івась.

„Ні, уступай ся ти мені, бо я скірше прийшов на кладку,” відповів Михань.

І посеред кладки над водбою прийшли межи обома хлопцями до сварки. Оден дрогого потручував в зад, аж наостанку оба скіпили ся до бійки. В бійці стратили небаром рівновагу і оба впали в воду.

Студена вода охолодила розігрітих протівників. Оден дрогого пустив чим скірше. Межи ратували ся, щоби не втопитись. Вся бідж на них мокра, а в чубатах мали також повно води. Оба повилазили щасливо з потока і на єго берегах почали сушити мокру бідж. Холодна вода і немігла пригідна погодила і успокоїла їх.

103. Два когутики.

Два когутики вгляділи
Червачка малого
Тай по хвілі суперечки
Счубились за нього.

Птичка рада на сю бійку,
З дерева злетіла,
В дзюб смачнү зловила добич
І спокійно зіла.

Бачила се добра маці,
Діти поучила,
Щоб рідня ізза дурніцї
Спбрів не чипіла;

Бо де братя між собю
О марніці спбрять,
Там звичайно у всіх справах
Лиш собі все шкодять.

104. Жалуй скотину.

Малій Петрусь жалував кожду скотину, бо знав о тім, що скотину так добре Бог сотворів як і чоловіка. Він назирає бувало у горбді траві та кіне коробиці; овечці мікне сінця; з песиком побавить ся та принесе страви і хліба, а когутика не мие по рукам, лиш попестить тай пустить. Не забував він і о курочках, качечках і гусочках і для них він все знайшов троха посліду.

Всі звірятя любили доброго хлопчика. Коли Петрусь вертав зі школи, то коробка аж з радості забенчить, бвечка заблєє, песик заскомлє, а когутик вілеть на пліт та до Петруся на весь рот: кукуріку! кукуріку! нібі хоче сказати: Мій Петрусь тут! мій Петрусь тут!

Господь поблагословив добросердного хлопця. Петрусь виріс великий тай став господарем. У него була побна кошара овечок, побна зáгородна коровóк, побне подвіре дробу, бо Бог дає такому скотинку, що знає її шанувати.

105. Любов межи дітьми.

У рбничів булб двоє дітей, Ануся і Стефанко. Обе любили ся щиро і бавила ся зáвсіди разом. Ануся

захорувала раз тяжко і мусіла лежати в ліжку. Она не могла ні ходити ні бавити ся з Стефанком.

Стефанкові жаль було хобої сестрічки, він не міг бути веселим. Ціліми дніми сидів він коло її ліжка, розказував їй цікаві байки і читав гарні повістки з книжок. Також брав він часто свої забавки і, як умів, бавив і веселив хобої сестрічку.

Діти з сусідства кликали нераз Стефанку на двір до своєї забави; але він не спішився. Часто сьміялися оні з ним, що сидить завсіди в хаті; але Стефанко не зважав на їх жарти, а доглядав сестрічки ще старанніше. Нераз і Ануся говорила до нього: „Стефанку, вийди з хати та побався з своїми сусідами!“

Але Стефанко не відходив від хобої сестрічки, услугував їй, подавав воду та молок. Єму було наймилійше бути при ній і з ним. Для нього було найбільшою нагордою, коли з уст сестрічки почув слова: „Стефанку, ти мій добрий братчик, ти такий добрий, як ангел!“

Якже тішився Стефанко, коли сестрічка прийшла до здоровля! Ануся знов була найщасливіша, коли могла розмавляти і бавити ся з Стефанком.

Нема нічного красного, як щира любов між рідніми.

106. Християнська віра в Польщі.

З Русинами з давніх давен сусідували Поляки. Як Русини, так і Поляки були в давніх часах поганими, не знали правдивого Бóга. Нáродом польським працював перед девятьсот роками князь Мечислав, що жив в головнім місті Гнéзно. Мечислав оженився з ческою княгинею-християнкою, Дубравкою, і тоді приняв віру Христову. Він був першим християнським князем польським. Місто Гнéзно стало розсадником християнської віри в Польщі. Скоро князь Мечислав став

християніном, пішов і народ польський за єго прикладом і рado приняв Христову віру. Повалено поганські божища, а замісць них ставив князь Мечислав християнські святыни. Відтак віра Христова розширила ся у всіх стронах Польщі.

107. Чесна дівчина.

Раз післала мати своєю доньку Олієну до торговлі дέшо купити на домашню потрібну. Було то саме перед Великоднimi Святами. В торговлі був такий стиск і гамір, що Оліена не могла допросити ся товару. По добрім вижиданню і просьбі подав їй купець, чого она жадала. Оліена не мала дрібних грбії і дала єму корону. Купець відав чим скорше рещту, а дівчина перетиснула ся поМіж купуючими людьми та вийшла на улицю. Тепер поспішаючи до дому, бо там мама нетерпільно її очікувала.

На дорозі заглянула Оліена до віданих купцем грбії і замітила, що купець через похибку відав їй о десять гелерів більше. Оліена задержала ся, подумала хвильку, і зараз завернула до торговлі. Тут було вже тепер людей менше. Купець пізнав зараз дівчину, що у нього купувала, і питав: „Чого ти вернула ся?“

Оліена відповіла: Пане! ви мені відали десять гелерів більше, ніж мені належить ся, от я принесла сї грбії.

Купець урадований поступком дівчини сказав: „Дякую тобі, люба дитяно! Тих десять гелерів се вправді для мене дрібниця, але з того бачу, що ти є чесна і ретельна дівчина. Роби так звасіди, а Бог допоможе, що в щастю і здоровлю виростеш на потіху своїм рбдичам.“

Оліена урадована словами купця вернула до дому. Мама довідавши ся о всім, пригорнула її тепер щиро до серця.

108. На Великдень.

Усім, усім съятых небес
Съятый привіт: Христос воскрес!
Давно дій его мовляли,
Друг друга щиро привітали.

Жиє, не вмре съятых небес
Съятый привіт: Христос воскрес!
Ростіть, цвітіть, навчайтесь, діти.
Робіть добро, людий любіти.

Поглянувши на Божий съвіт,
Ви тымте ще оден привіт,
Щоб рівно йшла житя дороба.
Душа моя величить Бога!

109. Ластівкі і бúзыки.

Ластівкі маля гніздо під стріху хати. На стрісії тії самбії хати маля і бúзыки своє гніздо. В хаті було двоє дітей, Ксения і Семко. Ксения була дуже розважна, а Семко недбалий і пустий.

Ластівкі вилітали щоденно на стріху і часто розговірювали з бúзыками. Раз сказали: „Бачте, онде іде до школи наша Ксения. Она гладко розчесана, гарно уміта, вся бдіж на ній завсіди чиста. Она добра, цікава, послухана і пильна. Дорогою іде тихо, оминяє болото, а кожного проходжого чоловіка, особливо старшого, витяє словами: „Слава Богу!“

Бúзыки потакували головами і сказали: „Ми також знаємо сю розважну, чёмну і милу дівчину. Ми лише не знали, як она називає ся. Она і нам дуже подобала ся. З неї буде колись добра і мудра господиня“.

Другим разом сказали бúзыки до ластівок: „А знаєте ви сього брудного хлопця? А який то збиточник! Коли іде дорогою, то кричить або свище, лізе умисне в болото, зачіпає другі діти, тручає і поштуркує їх, підставляє їм ноги, кідає грудами за невінними зві-

рýтами, ба нáвіть деревíнї і травí не дасть спокóю,
все лóмить і нýщить. Мýсить то бýти страшно пустá
головá!“

„Го, го! пустякá Семкá знаємо ми дôbre! знають
егó і пси і котý, ба нáвіть і кúри. Він і нам розбýв
не однó гнїздб. Немá майже дня, щобý ми не чули
про егб пустбту. Рбдичі жýрять ся ним дўже. Онý
говбрать, що колý Семкó не попрâвить ся і не устат-
кує, то бýде дўже нещаслýвий.“

II. Лáстівка.

Ой у нас під хáтою,
Над своїм гнїздбом,
Лáстівка малéсенька
Шурхотйтъ крилбм.

З вýрею далéкого
В рíдний край онá
Зараз повернула ся,
Як прийшла весна.

День цéлій лїтаючи
Лóвить комашбк,
Нóсить та годúє все
Малýх дítouchk.

В лїтї звеселáти мé
Щéбетом всíх нас, —
А минé ся лїтечко,
Прайде зýмний час:

Знóбу щебетúшечка
В вýрій полетйтъ,
Тай на нóво вéрне ся,
Нас повеселйтъ.

III. Нáше тíло.

Головá, тýлів, рýки і нóги — се головní ча́сти
нáшого тíла. Перéдня часть головý зовé ся лицé. На
головí ростé волóсce.

Чолб, обí вýски, бчн, ýши, нíс, і бородá — се
ча́сти лицá. Дві гýби, щбки, ясла, зýби, пídnебíne і язík
— то ча́сти рóта. Зéніця, білóк, дві повíки — се ча-
сти óка. На повíках ростутъ рíснýцї, а над очýма брови.

Шýя лóчить гóлову з тýловом. Зáдня часть шýї
зовé ся карк. Нýзше шýї е грудь, а в нýї лéгkí

і сérце. Нýаше грúди живít Понýаше карку máemo
плéчí, а по їх бокáх пáхи і бéдра.

У кóждої руки і ноги máemo по пять пálьцíв.
Кíнцí пálьцíв покrýti níгтями.

Тéло удéржуемо чисто, бо чистість то половýна
здорóвля.

Нáше тéло оживляє безсмéртна душá.

II2. Дíд і сmertъ.

Дíд як вázку дров ізвív,
To пíд нéю аж присív.

„Дблеж мой“, — káже к сóbi —
„Лíшеб бúло в témním gróbi.

„Як на сvítí bíduváti,
Весь vík týžko práciuvaťi...

„Kolíb Бог дав хútše vmeřti!

„Прийдí! прийдí, мой smérti!“

Аж тут з лísa щось шeléстъ —
Сmertъ z kosoju vже i есть!

„Чогb хóчеш, небóже?

„Сmertъ всím rádo pomóžje“.

Дíд погlánuv — затрусиv ся,
Низéнько їй поклонív ся:

„Зробíть. káже, mení lásku,
Ta завdaiťe sих дров vázku!“

II3. Prácia víl'niká.

Сkóро настáне весná, iđúty ríl'nikí z pluǵámi
i бронами в поле. Там бóрють свої нýви та обсíваютъ
víscóm, ячméнем, gréčkoю i прbom. В горóдах копáють
zémlju rískalámi, róblyatъ grýdkí i obсаджуютъ їх
abó обсíваютъ яринþo.

З початkóм líta kóсяtъ travú na lugáx. Сkóshena
travá sóxne na sónçí. Suhé sínno зgortáyutъ в kópiçí
i перехóvouytъ na pášu dla xudíbki.

По sínokósax наступáyutъ жnivá. Todi vihódyať
ríl'nikí na polé z serpámi, жnuty zbiže, zvázouytъ

в снопій, а відтак звізять до стоділ. В осені перебрюють знов свої ніви і обсівають житом та пшеницею. Викопують також з землі бульбу, бураки і ховаютъ в кіпці.

В зимі молотять збіже в стодолі. Чисте зерно м'ялоть на муку і крупу або вивозять до міста на продаж.

Селян або рільників треба любити і шанувати, бо оні дуже пожиточні люди. Оні достарчують нам збіжа на хліб!

II4. Веснянка.

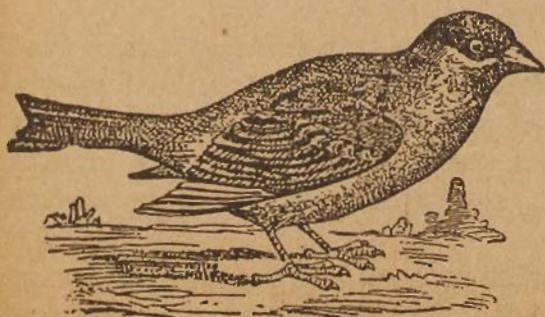
Прийшла весна,
Рай принесла:
Усе зацвіло,
Луги вкрасило —
Радість в полях.
Пісні в лісах.

Плетім вінкі
На веснянкі,
У хороводи
Підем в заводи:
У хрещика,
У тропака.

Прийде зима:
Уся краса,
Цвіт весь змарніє,
Щебет зникне...
Похи ще час,
Гулаймо враз!

II5. Воробе́ць.

Воробе́ць є у нас найзвичайнішим птахом. Він гніздиться ся всюди і вистелює гніздо соломою, сіном і пірем. Єгоб опірене є сіро-буре і темно-пасменисте.

Своїми досить великими очима відить воробе́ць зернятка на доброзі, черешні на деревах і хруші на листю.

Воробе́ць є цікавий, смілий а

притім осторожний. Він залазить до стоділ і комор, злітає між дріб і єсть разом з ним; він зближає ся навіть до кінсьїх і визбирає зерна, викинені з обробку.

Воробе́ць зідає весною і літом бога́то шкідливих хрушців і гусениць. В літі летить на поля і єсть зерна пшениці, жита, ячменю, прісса і гречки. Тому то є воробе́ць в часті пожиточним, а в часті шкідливим птахом.

Воробці цвіркають цілыми днями і є часами сварливі, а навіть бути ся мов когутій. Оні не відлітають від нас в тепліші сторони, як ластівки, але цілій рік держать ся наших загород. В зимі зніссять студінь і голод в надії на ліпші часи.

ІІ6. Ластівка і воробе́ць.

До ластівки воробе́ць каже:

„Чому то всіди,

„Люблять вас люди,

„А нас погубляє totó плéмя вráже?“

Бо ластівка шкідні хробаки губить,

А воробчик їсти чуже зерно любить.

ІІ7. Шану́ймо птиці!

В однім селі булó богато садів. Весною всі дерева і корчі цвіли і зеленіли ся гарно. На галузях, в дуплах дерев в корчах гнізділи ся птиці і міло сипівали. Оні виловлювали також бога́то шкідливих комах, гусениць і хрушців.

Коли наспіло літо, а відтак осінь, в садах булó повно бровочу. Одніого року явив ся в тім селі якийсь лихий хлопець. Сей нероба підмовив бога́то дрігих дітей до полошения невинних птичок. Оні зачали ходити по садах, вишукувати гнізда і не давали пташкам спокію.

Пташки відлетіли небáром з сего села і чéрез кілька літ не вертали до нéго. В садах, в полях і в лісах мов

заніміло. Ніхтò не бачив жадної пташіни і не чув ейрного сьпіву. Всюди булò глùхо і сùмно. Але як виглядало село тепér?

Пáжерливі гùсеницї і хрущі розмножилися так дùже, що обсíли всí садí, поля і лíсíй. Онí обжéрли весь цвіт, бвоч і лíсте ростíн. Веснóю, лíтом і осеню всí дéрева і корчí стояли пùсто, мов в зимі. В цéлім селі не булò на лíк бвочу.

Аж колí лíди укарали злóго хлóпця і привчáли свої дíти до шанования пташків і їх гнíзд, вернули сí мýлі гóстї повóли знов до тóго села. Небáром вíловили онí богáто комáх, гùсениць і хрущíв. Садí, горбdi, поля, луги і лíсíй зазеленíли нáново, а пташки щебетáли всюди милéнько і гнíздíли ся знов, як перше. Лíтом і осеню всí садí вýдали знов богáто всíлýкого бвочу.

II8. Добrыйдень.

Час вже, дíти, з лíжка встáти,
Вже і птах став щебетáти,
Жáйворонок вже лíтáє,
Цвіт до сónця ся звертáє
Гей добrыйдень!

Там на схóдї съвіт яспíс
Вже когúт на плóті пíс,
Голуб встáвши гéнь лíтáє,
Рýбка у воді іграє —
Гей добrыйдень!

Час вже, дíти, з лíжка встáти,
Бóгу час поклін віddáти:
Рáння птичка вже лíтáє,
Цвіт до сónця ся звертáє —
Гей добrыйдень!

II9. Маевíй хруш.

Настáв май. Рáно пíшóв я в сад. На слíві побáнив я непróшеного гóстя. Я егó стряс, взяв в рýки і приглáнув ся бlíзше. Був то маевíй хруш.

Зъвíрýтко те мae ѓлову, грудь і кáдовб. Дíвить ся двомá очýма і дотикáе ся прéдметів двомá вýсиками. На гýбах мae двí щокý; нýми гризé лíсте.

Грудь хрушá обвéдена тромá перстéнями. Хбдить тромá пárами нíг, а е покрýтий двомá пárами крил. Бárва вéрхних, роговíх крил е яснобúра. Спíдна болонковáта пárа крил слúжить єму до лítаня. Колý лí

тáе то бренítъ. В маё вилáзять хрущí з землí, сїдáють на корчáх і дéревах, та обéдають їх лíсте; тому онý дўже шкідлíві. Днем сидáть хрущí спокíйно, але вéчером оживláють ся і лítáютъ великими стадáми. По чотирнáцьти днях сáмочка несé яечка в землí, а самá гíне. З еї яечóк рбдять ся в рíлі борознякí, що пíдгризáють корíнцí ростýн.

Ворогáми хрущíв і борознякíв е кýри, кертицí і ворбни.

120. Уцтívість хлóпця.

Булб двох хлóпцíв, що недалéко сéбе жíли в сусéдствí. Одéн звав ся Володимíр, а дру́гий Васíль. Володимíр був сýном замóжних рóдичíв і мав богáто

красних голубів; Василь був єйном біднійших рбничів і мав також кілька голубів, але не так красних.

Раз прилетіла пара Володимирових голубів до Василевого голубника і зачала там гніздити ся. Бідний хлопець подумав собі: „Який би я був щасливий, коли би ті голуби були мої! Оні білі як сніг, а головки і хвостики чорні... Зі всіх голубів Володимирових ті сподобалися мені найліпше.“

Василь взяла охота заперти голуби і вже не відпустити їх більше. Але зараз погадав собі: „О ні, се не годиться ся; се був би гріх!“ І половів голуби та відніс Володимирови до дому.

Уцтівість бідного хлопця дуже сподобалася Володимирови. Незадовго якось знєсли ті голуби двоє яєць. Зараз взяв їх Володимир, пішов до Василевого голубника і підложив під одну сіру самічку.

Коли потім з тих яєць викололи ся молоді, счудувався Василь немаю, бо замітів, що дістають білі піречка і чорні головки, звсім як та найкрасша пárка у сусіда. З радості побіг до Володимира, щоби ему та сказати.

Володимир усьміхнувся і сказав: „Нічого тут дійового. Я взяв яйця з під твоєї саміці, а підложив інші. Таким способом хотів я відплатити ся тобі за твою уцтівість.“

Ретельний, уцтівий будь в найменшій справі:
З своїми, з чужими, з купні і забáви!

121. Чужі вишні.

Гляньте, хлопці, що за вишні!
Лéгко їх дістáти,
Тілько пліт сей перелéсти,
А вже мóжна мати.

Інші хлопці не полéзли
До саду чужого,
А Степан на плíт — і скóчив
Так як би до свого.

Аж як крікнє на все гбрло!
— Що знбув за дйва? —
Там булó за плóтом тéриє
І їдка кропи́ва.

Так попік ся, поколбв ся
Що ледви підняв ся,
Йде до мами, нарікáє,
Як і що, призвáв ся.

Мáма кáже: „Гріх, міт сýпу,
У чужий сад лéзти,
Плéкай влáсну садовíну,
То своé меш юсти“

122. Будь малим задоволений.

В часі дорожні склікав одéн богатий пан убóгі діти до сéбе і сказáв до них: „От стойть киш побvний хліба; кóждий з вас най собі вóзьме одéн бóхонець. Так мóжете кóждого дня сюді приходýти, пóки Бог не дасть лíпших часів.“

Діти побігли зáраз до кошá: кóжде хотіло взýти найкрасший і найбільший бóхонець, тай з тóї причини перéчили ся і сварíли ся мéжи собóю. Відтák повідходíли і забúли нáвіть подýкувати. Лишé Юлісéя, убóго але хárно приодіта дíвчина, стояла пóдалеки, взáла пáйменший бóхонець, який в коші останáв ся, поцíлуvalа пáна вдýчно в рýку і пíшла тýхо та спокíйно до дóму.

Дру́гого дня булý дíти так сáмо нечémні, а біdníj Юлісéї дістáв ся сим разом ще мénшиj бóхонець. Она віdnésla єгó до дómu і дáла хбрíй матери. Колý мати надкроїла сей бóхонець, посыпали ся з него грóші.

Здивованá мати сказála: „Віднесіт сї грóші назáд нáшому добрбдїевi: мýсить то бýти якáсь побмилка.“

Юлісéя віdnésla, а добросéрдний пан сказáv: „Ні, не була то жáдна побмилка; грóші ті казáv я нароком вложýти в пáйменший хлібéць, щобí тебé, добра дитíно, нагородítти. Будь зáвсéди смиréнna і задоволена малим, а Гóсподъ Бог бúде тебе благословíти зáвсéди.“

123. Бóжа поміч.

В однім місточку жила богомільна вдова з троєм дітьми. Одна працювала тяжко на прокормлене своє і своїх дітей. Хоч була убога, не журіла ся дуже своєм недостатком, бо знала, що Господь Бог не опускає нікого в потребі.

Одного дня рано сказала мати до своїх дітей: „Нині не маю дати вам що істи, бо немає хліба ні муки. Моліться до Господа Бога, а він змілувє ся над нами. Він сам научає нас, щоби ми у всіх потребах удавалися до Него.“

Осьмилітній Івась вибрал ся сумний до школи. Коли переходити кілько церкви, вступив до неї, уклік і молився голосно: „Всемогучий Боже, змілуй ся над нами! Ми, діти, з бідною мамою терпимо голод. У нас немає нині ні муки ні хліба! Допоможі нам, Боже, Отче наш!“

По тій сердечній молитві пішов Івась присто до школи. Коли ж вернувся до дому, побачив на скрині біхонець хліба і трохи муки та круп. „Слава Жиці Божі; вже не помримо з голоду! Либа мамо, чи то нам ангел все те приніс?“ клікав урадований хлопець.

А мама відповіла: „Так дитинко; Господь Бог вислухав твою молитву і змілосердив ся над нами. Коли ти нині молився в церкві, молилася ся там також одна добра пані. Она чула твою щирту молитву і прислала нам то все. Єї вибрал Господь Бог за ангела для нас, щоби нам помогти.“

Де потреба найбільша, там Божа поміч найближча.

124 Бóже, то Твоé дíло!

Сонічко красно
На небі встало,
Велично, ясно
Світлом засияло;

Нічні сонліві
Мраки розбіло,
Боже мій, Боже,
Го Твоé діло!

Гомін лісами.
Піснь дубровами
Щасте розносить,
Сильно голбсить:
Добро приспіло,
Весело, мило...
Боже, мій, Боже,
То Твоє діло!

Зелень розвілася
Ген царинами,
Радість розплілася
Всіми съвітами:
Поря новенька,
Жизнь веселенька —
Боже мій, Боже,
То Твоє діло!

Дуброви, гори
З полонинами;
Долини, дебри,
Луги з ріками:
Все так принадне,
Всёди все ладне —
Боже мій, Боже,
То Твоє діло!

125. Город.

Мама взяла Одарку і Юрку за руки і пішла до горбду. Город був недалеко хати. Близше хати росли цвіти, даліше всілякі ярині, а за ними був сад з деревами овочевими.

Городець з цвітами поділений був на кілька грядок. На середніх грядках пішались красні, червоні робжі, ріжнобарвні гвоздики, жовті купчаки. На бічних грядках стелився зелений барвінок, а з поміжки барвінку показувались дрібні листки зеленої руті. Крім того були ще в зильнику пахуча мята, васильок, маруна і маточник пчільний.

Мама сказала: „Цвіти укрáшують наші городи, ними обтикáємо образі съвятих в хаті і ними прибирають ся дівчата.“

Одарка і Юрку пішли даліше до тобі частини города, де росли всілякі ярині. На перших грядках стояли просто настоборчені біла чосникук і цибуль. Даліше відко булоб моркув і петрушку, а зпід їх гічкі видніли

жбвті і білі корінці. На двох грядках розсілась кругласта капуста, кóло нéї рослі огіркі, а пóдалше буракі. Булó там по грядці горóху, фасолі і бóбу. Під садом росла бульба, а за нéю кукуру́дза, мéжи котрóю ховáлись гарбузí та дýні.

Мáти показáла дítям tí всéї ростíни i так сказáла:
„Всí tí яринí дúже пóжитóчнí, bo слúжать чоловíкови do ложивлія abó яко припраva до інших страв, щобí нам лíпше смакувáли.“

Тенéр пíшлý всé до саду. Tam стояли рядáми яблíнкí, грúшí, слíви, вíши i черéшнї, а здовж плóта рослі корчí агrestu, порóчок i малін. Мáти вкáзуvala дítям tí дréва i корчí i tak промóвила do них: „Tí овочévi дréve i корчí видають óвочí смачнí i do ложивлія для людíй пригíднí. Тенéр tí óвочí ще не доzríl i булý bi dla вáшого здорóвля шкídlíví; áле колý дозріouть, бúдете моглý їх ёсти. Немáло приносять онí нам кóристи, bo i самí їх споживáemo i продаémo іншим людям, kотрí їх купúють зáдля приéмного смакý.“

126. Дíвчина i цвíти.

Дíвчинбíнка мýла
В зéльникú робýла;
Грядочкí копáла,
Цвíти насаджáла.

Як квítkí зацвíли,
Бárвами ся вкрýli,
Дíвчина їх рвáла
Тай собí съпíвала:

Ей мої vi цвíти,
Лíбі ráйскí dítii,
Вирастáйте всéodi,
Най ся тíшать люді!

А квítkí radíli,
Зáпахом поїли
Дíвчину милéнько,
Квíтчáтись радéньку.

127. Ціnné зíлечко.

Анна i Варвáра iшлý до міста. Кóжда нéсла вé лíкий кíш, побníй яринí. Анна воркотíла i стогнáла чáсто; Варвárka жартувáла i съмíяла ся.

Анна сказала відтак: „Як ти можеш съміяти ся і жартувати? Чéйже твíй кíш так великий і тяжкий як і мíй, а ти не старша і не міцнійша від мене!“

Варварка відповіла: „Правду говориш, дорога товáришко, що мíй кíш не менший і не лéкший від твóго, та що і я не міцнійша і не старша від тебе: але я убрала ся в такé зíлечко, що свóго тягару нáвіть не чýю.“

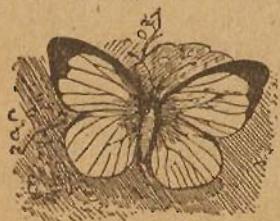
„Мýсить то бýти дýже цíниé зíлечко“, сказала бóрзо Анна, „тай я хотїла би собí тягару улекшити. Скажи менi, як онó називає ся і де ростé?“

Варварка відповіла: „Сим цíнним зíлечком є терпелíвість і витревáлість. Онí улéкшують кóжному чоловíкови всíлýкий труд і тягар. Терпелíвостію і витревálostию поконують люди і нáйтажшу роботу.“

128. Білюх-капустяник.

Кráсні то зíвірýта мотилі. На своїх легбóньких кíрloчках уносять ся в вóздухах, лíтáють з цíвіта на цíвіт і висисають медбóк. От білюх-капустяник, що егó бáчите на образку, також налéжить до мотилів.

Та мотýль той не рóдить ся такýм дорáзу. Сáмочка складáє гей мак дрíбóнькі яечка на спídníй сто-

ронí лýстя капустяного. З тих яечок вилягають ся сýраво зелéні гусеници. Онí обíдають лýсте капусты так, що лише реbercя з них остають ся. Коли гусеници пíдростут, переміня-

ють ся в кúкли. Тí кúкли прикрíплéni ниточками до дерéв і плотíв. Онí не приймають кóрму і не зміняють місця. З них виблюють ся кíлáті мотилі.

Є ще мнóго інших мотилів.

Многі дуже шкідливі тим, що яко гусениці обідають листе ростін варівних, садовини і дерев лісніх. Таким чином роблять гусениці дуже великі шкоди в городах, садах і лісах.

I29. Пісня рільника.

На рілі малій, зеленій
Жайворон сьпівáе,
А насінечком господар
Поле обсівáе, —
Обсівáе, Бóга молить,
Щоб хліб уродíв ся,
Щоб у зíму добvgу, люту
Гірко не жу́рів ся.

Зароділаж, бач, пшениця,
Жито колосисте
Без горошку і без хопти.
Зéрно в зéрно чисте!
А господар наш до Бóга
Руки підіймáе,
За врожаїт і за погóду
Вдяку Му складáе.

I30. Поля і луки.

За селом тáгне ся просторий ббшир урожаїної і упраўленої землі — то поля. Працьовиті рільникі управліють ті поля, брють плугами, засівають насінem і скородять бронами.

Засіянне насінє прозябáе, росте і окривáе на весні землю красною зеленою шатою, молодим збíжем або рунию. Відтак підрастає збíже що раз више, стéблá продовжáють ся, а на їх верху твбрить ся колос. Під впливом теплого весняного воздуха розвивають ся здовж і наокóло кóлоса цвіти, а з цвітів витвороють ся зéрнятка, обвйті тонкю полбою.

Коли зéрна дозрівають, то стéблá і кблоси біліють або жовкнуть і настає час жнив. Тоді вихбдять женці в поле з серпами і кісами та жнуть або кóсять збíже, вяжуть в снопи, складають в полукіпки, а коли добрено висохло, звóзять до стодбли або укладають в стіжки та стýрти.

По жнивах лишає ся на полях стерні. Небáром перебрюють її, щоби поле приготóвити до нового засіву

Збіже є великим даром Божим: онó дає чоловікови добре і здорове поживлене. Тому ліди дбають о добрі упраїві поля під збіже.

Мéжи всіма рóдами збіжа є найпожиточніші жито і пшениця. Насінє їх засівають або під зіму або на вéсну; протé маємо жито озиме і яре, і пшеницю озиму і яру.

Інші рóди збіжа, що їх на вéсну засівають, є: ячмíнь, овéс, прóсо, грéчка і кукурúза.

Крім збіжа засівають ліди на полáх: горóх, біб, сочевíцю, лен і коноплї і садять бульбу, буракí та капусту.

Поживленем для худоби слúжить пáша. Такою пáшою є травá, що ростé на лúках або сїноякáтях. Траву на лúках, колí вже доспíє, косять косарí. По кількох днях онá висихáє, а тоді громáдять її граблями і складають в копицї. Трава осуšена зовé ся сїном; дрúгий раз до рóку скóшена, називає ся отáвою.

Окрім сїна дуже д доброю пáшою для худоби є команíця або конюшíна, люцérна і вýка. Їх насінє сіє ся так, як кóжде збіже на ланáх.

І3I. На пóлі.

Кругом, кругом ширóке пóле,
Низéнько клóнятъ ся житá,
Нігдé нікóго доокóла,
Спокíй могíльний, самотá.

За лíсом сónце червонíє,
А нéбо сýне, як блавáт,
Вітрéць по збíжу лéгко вíє
І десь сверщkí вже гомонáть.

Ось жáйворонок пíдлітáе,
Ранéсенъко збудíвсь зí сну,
І пíсню Бóгу в честь сýпівáе
Весéлу, гарну, голоснý,

В тім храмі, Твóрче, я з поклоном
З житáми голову хилó
І пíснию враз з жайворóном
Імá Твоé я возхвалó.

132. Богатство.

Молодéць убóгий зíйшóв ся раз з давníм своím учýтелем і почáv нарíkáti гírко, як ему зле повóдить ся, а як одéн і друgíй з егó давníх товаříshíв дóbre мають ся: онí bogatí, а він недостáток терпíти мýсить.

„Чи ти спrávdí так бíдний?“ говорív учýтель; „ти зóбсíм зд́брово виглядаеш! Рукá твой, бáчу, сильна і спосíбна до роботи; чи дав би тý собí її відтýти хоч би за тýсяч корóн?“

— „Сохрани Бóже!“ крикнуv молодéць, „як могlo би менí се і на гádku прийтý?“

„А бчи твой,“ мóвив дálъше учýтель, „що так съвíжо на красný сей съвít бóжий позирáють, за кíлько дав би ти грóши?“

— „За жádní скárbi!“ віdpovív молодéць.

„А слух твíй, котрým і съпíв птáхív і гóлос рóдичív та приятelív чýеш, чи заміняв би ти за всí скárbi bogachá якóго?“

— „І то нí!“ віdpovív жívo молодéць.

„Томýж“, сказáv учýтель дálъше, „не нарíkáй, що ти бíдний; ти маеш дári, над всí грóшí цínníjíši. Ужíj їх лишé, як трéба!“

Хто здорбvíй, той bogatíй, а хто недýжíй, той бíдний.

133. Ой дíти, дíти!

Ой дíти, дíти,
Зникають цвíти;
Літá минають
І не вертають!

До сніпка снóпок,
Стáне пíвкóпок;
До хвýльки хвýлька,
Бúде днíв кíлька!

В кóждíй хвилíнцí
В кóждíй годíнцí,
Як пчóли в лíтí,
Трудíть ся дíти!

134. Наука — найбільший маéток.

„Нáшо менí придáсть ся наука!“ — говорíв ма-
лýй Кóстя, колý егó бабúня заохбувала до пíльности.
„Прéцінь мíй отéць є купщéм, має склep і грóшí,
— бúду мав з чóго жítí i без науки!“

„Пráвда,“ відповíла бабúня, „отéць твíй є тепéр бо-
гáтим чоловíком, але маéток — то рíч непévná; мóжна
егó лéгко втрáтити; а наука лíшить ся на зáвсíди.
Слúхай, Кóстю, нерáз то вже бувáло, що нерозвáжнí
лóди, котрí замолоду не привíкали до прáцї i нíчого
не навчíли ся, в пíзнíших лíтáх свógo жítí не мáли
ку́сника хлíба i мýсíли з гþоду i нýжdi умиráти.“

Нерозýмний хлóпець не зважáв на пересторóги
бабúni. По кíлькóх лíтáх вýбухла вíйná. Отéць Кóстя
втрáтив весь маéток, а з гrizotí заслáb i небáром
умér. Щож мав робýти тепéр Кóстя, колý не навчív ся
нíчogo, а лишé спусkáv ся на ба́тькíвский маéток? Цílé
жíté nedbálij Kóstя зíстáv bídnim чоловíком i терпív
нýжdu. Споминáv зáедно словá бабúni i жáluvav, що
змарнуváv свíj молодéнький вík.

135. О Бóже, Твóрче сývíta!

О Бóже, Твóрче сývíta,
Який Ти дóбрíй díтяm!
Даéш їм голосчóк
До krásnih сýpívanóchok.

Оníj собí сýpívaþt,
Як соловéйko в гáю,
Як ластívátko в stríse, i
Щiglátko na opíse.

I mi собí сýpívaþem,
Як пташка ráno в máю.
Tай все сýpíváti búdem,
Дóki послújhat grúdi.

О Бóже, Твórче сývíta,
Який Ти дóбрíй díтяm!
Даéш їм голосчók
Do gárnih сýpívanóchok.

136. Л І С.

За селом бачимо ліс. В лісі росте богато ріжних дерев. Деякі з них дерева мають широке листя, а інші вузке і подібне до шпильок; проте розрізняємо листові і шпильчасті або четинні дерева.

До листових лісних дерев належать: дуб, бук, граб, береза, липа, вільха і осика; а до четинних: сосна, смерека, ялиця і мідрені. Після робу дерева бувають лісі: дубові або дуброви, букові, березові, соснові і інші.

Межи лісними деревами росте також богато ріжних корчів, як: ліщина, яловець і інші. Між корчами і деревами видаються кірчики малін, чернильці суніць; росте там ще трава, мох і гриби.

В великих лісах виводяться ріжні дикі звіріта, як зайці, лиси, сірни, кабані, вовкі і медведі. Лобці полюють на них то задля футра, то задля м'яса. В лісах проживає і гніздиться ся також богато ріжного птаства, як коси, жовни, вудруди і інші.

Лісні дерева і корчі є людям дуже потрібні та пожиточні; оні слугують їм на паливо і на матеріал до ріжних будівель. З лісних дерев роблять собі люди всілякі домові та господарські наряди.

Плеканем ліса займає ся лісничий і побережник або гайовий.

137. У лісочок!

У лісочок зелененький
Ходіть, хлопчики маленькі:
Засыпався, щоби чути
Темним лісом наші нути.

Ходіть, хлопці, в чисте поле,
Не лініво, не поволи;
Там то пташечки літаять,
Там то з нами засыпавають!

Ходіть, хлопці, та до гаю,
Посідаєм при ручаю,
Гарними там голосами
Засыпавають вбди з нами.

Ходіть, хлопці, на прогулку,
Там почуюмо зазульку;
Буде нам она кувати,
Як зачнемо ми съпівати!..

138. Ш п а . к.

Старий стрілець Наум мав в съвітліці вівченого шпака, котрый умів наслідувати вимову кількох слів. Коли лише стрілець закликав: „Шпачку, де ти?“ то шпак верещав зараз: „Я тут!“

Малій син сусіда, Савин, тішився дуже тим птахом і відвідував часто стрільця. Раз прийшобви, не застáв він стрільця в съвітліці. Хлóпець піймав бброзо птаха, сховав в кишенню і хотів вйтти з комнати.

Самé в тій хвилі появився ненадійно стрілець в дверях. Коли побачив Савина, загадав зробити ему утіху і закликав, як звичайно: „Шпачку, де ти?“ А птах заверещав в кишенні із всієї сили: „Я тут!“

Злодійство не укріється ніколи і раз відкаже ся конче.

139. Прогулька.

Булó то в маё. Зі школи виходили діти дбагим рядом. Лíца їх були веселі. Всі радувалися, бо ішли з учитеlem на прогульку до поблизького ліса. Ішли они пільною дорогою, весело розмавляли і съпівали. От вже і під лісом.

Тут поміж древами стало дітям ще веселіше. Поміж високими буками і грабами, розложистими дубами та стрімкими смереками був у лісі приємний холод. Діти любувалися красними древами, корчами і съпівом птичок. Все їх тішило і занимало. О все розпитувалися пана учителя. Місцями мусели передиратися че́рез корчі, що росли межи древами.

Втім зашелестіло щось лістем. Дві молоді сérни вібігли з поміж корчів, піднесли голови да гори та задержали ся хвильку. „Які то мілі звірят!“ крикнули діти та плеснули з радості в долоні. Сérни сполошилися та утекли.

Весéла громáда дітíй пустýла ся лíсом в дálьшу дорóгу. Небáром вйшli на простóру полýнку. Тут посíдáли на травí, зíли що мáли, а віdták стáли бávitи ся. Пан учýтель тíшив ся дúже, що егó шkолярí i в часí сéї забáви булý чémнí.

Колý шkоляrí набáviliсь довblí, пíплí вузéнькою дорóгою на край лíса, де стóйла хáта лísníчого. Тут устáвили ся знов в ряд, умаíli свої капелюхí галузкáми лísníх дерéв i цvítami, а віdták, весélo съпíváючи, вернúli domív.

140. Дíти, в гай. .

Раз два, раз два, дíти в гай!
Раз два, раз два, бо вже май!
Там пташáта вже съпíváютъ,
Кráсní цvítiti процvitaютъ —
Раз два, раз два, дíти в гай!
Раз два, раз два, бо вже май!

Раз два, раз два, все спíшim,
I за rуki ся держim!
У лíсбчку засъпíváem.
Веснú гóжу привitáem —
Раз два, раз два, у лíсбк!
Раз два, раз два, у лíсбк!

Раз два, раз два, стéжочков,
Tó долíнов, то горбó!
Поспíшáymo до потóчка,
До малéнького млинóчка —
Раз два, раз два, стéжочков,
Раз два, раз два, стéжочков!

141. Ящíрка.

На сíм образí бáчимо ящíрку. Ящíрка бíгае помíж тráви по землí. Еї подовгáсте тíло покrýte лусочкиами.

зеленаво-сірої барви і закінчене дубгим хвостиком. Она бігає звінно на чотирох ногах і зове ся ящірка-звінка.

Ящірка-звінка придержує ся сухих місць і проживає в щелінах і дірах землі. Можна її бачити і в купаках між камінем. Радо вигріває ся до сбнця і спочиває тоді. Кормить ся головно мушками, хріщиками і червачками, тому она людям пожиточна.

Ящірка-звінка не кусає і не є їдовита. Невідне се звірятко не робить ніякої шкоди. Лише нерозумні діти бойть ся своєї пожиточної ящірки і її убивають. Хтоб убивав ящірку, той робить собі шкоду в полі, саді і лісі.

Ящіркі ховають ся на зім'ю в свої нори і там засипляють аж до весни. Весняне тепло пробуджує їх до новобого рухливого, а для людей хосенного життя.

142. Чого потріба до будови дому?

До будови дому трέба дре́ва, каменя, глини, цéгли, піску і вапна. Деревяні доми будуть тесли, а муробовані муля́р.

Будівліного дре́ва доставляють нам лісій, а то підвáлин, стовпів, крокобів, дощобів, брусів і гонт.

Камінь потрібний на фундаменти находитися в землі; звідтам видобувають єго а каменір обтісує як потріба.

Глину подибуємо на багатьох місцях в землі в грубих вéрствах, котрі відзначають ся здалека червонозовтавим вýдом. Сама глина є крихка і нездáла до нічного; коли ж до неї додасть ся води і добре вимішається, то стає ся тяглиста і липка, а тоді її можна ужити всіляко. Глиною виліплюємо стіни наших хат.

гліною вимащуюмо печ, пріпічок, а в деяких хатах також поміст.

З гліни вирабляє цегольник в фóрмах цéгли, відтак їх сушить і випалює в огні, в приладжених до того пéчах, чéрез що оні стають ся твердими і червоними.

Пісóк находитъ ся також в землї, де єго часто подибуємо в білих грúбих покладах.

Вапнó маємо з камíня, що находитъ ся в землї і зовé ся вапнýк. В такім стані, як єго з землї видобуваємо, не с сей камінь до ужитку ще придатний, трéба єго вперед випалити в приладжених до того пéчах. З так випаленого вапняка маємо негашене вапнó. Політе водóю зачинáє те вапнó клекотіти і кипіти і так розгрівáє ся, що мбже попарити. Коли вже перестане кипіти, стає ся ємкé і причéпне і дасть ся в воді довблї розпустити. Розпущене водóю слúжить до біленя стїн, а змішане з пíском слúжить мулярям до злúки камíня і цéгли. Та мішанина вапнá з пíском, як висохне і ствérдне, спóє цéгли і каменї так кріпко, що не дадуть ся відлучити.

143. Забáва діточа.

Зійшлись, зібрались
Згідайві діти
І рáдять рáду,
Що їм робити.

Хлóпчики кáжуть:
Стáвмо хатíну!
Дівчáта знóву:
Замісíм глýну!

Тай вже мотíков
Одén копає
І пíдвалинку
Там затягає,

Вже обтесáли
Одні платóвцо,
А дру́гі лáдять
На дах крокóвцю.

Ще інші нíби
Вíкна вставляють
Тамтí солóмов
Дах накривають,

Одén з камíня
Пéчи мурóе,
Дру́гий знов стíни
Глýнов валкóе.

I от за хвільку,
Малу часінку
Відно готову
Гарну хатинку.

I вже порядки
Одні завбдяте,
А другі в гості
Ніби прихбдяте.

Бавлять ся діти
Розумно, чемно,
В такій забаві
Всім є приємно.

144. В о д а.

Як без поживління, так і без води не могли би люди жити. Вода потрібна також для всіх звірят, а збіжа, дерева і інші ростіни не могли би без неї рости. Вода є проте великим даром Божим, а Господь Бог устроїв світ так мудро, що її всіоди маємо подостатком.

Найчистійша вода випливáє з жерел і находить ся в керніцях. Там є онá зімна і сувіжа. Жерельна і кернічна вода є безбарвна, прозора і не має нії смаку нії запаху. Однакож пінад жерельну і кернічну воду нема для чоловіка лучшого і приємнішого напою. Наколи́ довше постбіть, стає ся літиа і до пиття непридатна.

Вода служить чоловікови також до приладжування і вареня страв, до прання біля і до митя. До прання і митя є відповіднійша мягка вода дощевá, або вода, що знаходить ся в ріках, ставах та бзерах. В такій воді купаємо ся в літі, щоби скріпiti своє здоровле.

Вода огріває ся під вплівом тепла, а добре огріта кипить і заміняє ся в пару. В зимі замерзає і заміняє ся в лід.

Лід є лéкший від води і плаває задля того по воді. Покриваючи в зимі поверхню рік, ставів та бзер грубою верствбою, справляє лід, що під ним вода не замерзає і що в ній можуть в зимі жити всілякі животини.

145. Д о щ.

І шуміть і гудить,
Вже і дóщик іде
Тай небáром тémна хмáра
З вітром дálьше перейde.

Дóщик зéмлю пíдляв
Щоб росла вся трава,
Щоб удались рíльникóви
Косовиця і жнива.

По дощі все ростé
На полáх і лугáх, —
За погóду і за дóщик
Слáва Бóгу в небесáх.

146. П ч о л á.

Як лиш на вéсну мýлний вíтрець повéє і цвéти
зачнúть розвивáти ся, тодí і пчóли вилíтають на
лугí і горóди. Там сїдають на цвéти, висисáють
з них сíк і збирають цвéтний пилóк. Вíдтák поспí-
шають назáд до úlia і будóють ту з вóску комíркý,
та наповинíють їх мédom, вýробленим із сóку.

Пчолá е невелíчка комáшка. Єї тóло складáє ся
з трох частíй. На головí мае двóє очíй і два вýсики.

В рóті мае рурковáтий яzik, си-
сацé; ним висисáє солóдкий сíк
з цвéтів. При грúди мае шíсть нí-
жóк а на них пázорцí і щítky, ко-
трýми цвéтний пилók збираe. На
вéрхній сторонí грудíй мае чотíри
крыла: два бíльші з перéду, а два мénші за нýми. Тí
крыльця е тонкí, прозбрí і жилкóванí. Кáдовb пчолí
е дóвшиi вíд грúди. В нýм пчолá мае бóstre жалó,
а колí ним укóле, запускаe rázom ѓdkýj plin в ránu.
Tílo okólo ráni пúхne і досítъ дóвго тревáe такýj bíль.

Пчóli e дóже трудолюбívi комáхи. В úliu утрý-
мують онíj найлíпшиj порýдок. Одна пчолá друgoї не
спиняе в робótí, всí захbdяте ся кólo прáцї rázom.

Колí вертáють з побля назád до úlia líplяtye ко-
mírky i наливаютъ їх мédom. Іншí чистятъ úlii, кор-

млять черв, та стоять на сторожі, а всі слухають своєї спільнної матері, що володіє цілім товариством пчільним.

147. Пасіка.

За садбочком сіножатка,
А у шопі паша,
Між вишнями, яблінками
Пасіка там наша.

Улий стоять рівненько
Мов дімкі з дашками,
З бчка пчобли прости в побле
Ген спішать ройми.

Кожда пчілка, хоч маленька,
По квітках літає
І пильненько сік солдкий
Із них висисає.

Та спішить ся радо, скоро,
Літом і веснобю,
Знає добрє, що насташе
Осінь із зимою.

148. Непослужний хлопчик.

Два школярі, Івась і Гриньб, пішли одного разу в сад, де стояла також пасіка. Пасічник остерігав об обох школярів, щоби не наблизялись до пчіл, бо їх пожалати.

Тобі остороги услухав тільки Гриньб і не пішов. Івась не послухав ради старого пасічника і сказав: „Мене пчобли ніколи не жалили, то і тепер не будуть“, і пішов скірим кроком між пні. Та ледви кілька кроків наперед поступив, аж ту вилітають пчобли з улий і нуж на Івася.

Хлопець зразу почав обганяти ся, але пчобли ще гірше розлютилися і так егоб пожалили, що ціле лицє запухло.

Івась терпів великий біль і не міг дбати час показати ся межи своїми товаришами. Жалував тепер дуже, що не зважав на осторогу пасічника і від того часу слухав завсіди старших.

149. Жерело, струя, потік, ріка.

Дощева вода всякає в землю. Те саме діє ся з водою зі стопленого снігу. Мов добре братчики і сестрички

держа́ть ся кáплí капéль і ховáють ся в зéмлю. Там збира́є ся вода в нбрàх або спливáе до нíзших місць, а колí знов дíстáне ся на повéрхність землí, то пов-стає же ре лб.

Жерéльна вода течé дálъше долíнами і твóрить стрúю. В дорózї надíбує она другí стрúї і твóрить рáзом з нýми потíк. Вода в потóцї не є так чýста як жерéльна, бо примíшана з нáмулом і пíскóм.

Потíк стрíчáе ся в дорózї з другими потóками і лúчить ся з нýми в ríký. Ríká шíрша і глúбша нíж стрúя і потíк. В ríci жиþть rýbi, ráki і інші жи-вотинí.

Колí звérнемо ся лицéм в ту стбону, кудí вода в ríci pлиve, то маємо по прáвій руцí прáвий, а по лíвій руцí лíвий бéрег ríký. Щоби з однóго бéрга на друgий дíстáти ся або переїхати, стávлять люди на rí-ках кладкí або будóютъ мостý. Заглúблéne на повéрхнí землí, що ним вода в ríci pлиve, називáе ся корýтòm ríký. Бувáe нерáз, що в корýtò ríký так мнógo водí назбиráє ся, що в нíм помістíти ся не мóже і що вода виступáe з берегív, затóplюe окóлицí, поривае зі собóю з пасóвиск худобу, людíй, збíже, зрывáe мостý і пере-ривае дорóги. Тодí кáжемо, що настáла побíнь.

Такá побíнь бувáe чáсто на початку веснý, колí снíгí тóplяty ся, або в лíтї по великих злýвах, колí вода з рíжних сторíн спливáe до ríký великими стрúями.

Мéншí ríki лúчать ся чáсто з бíльшими і з тýми допливáyutъ до мórja. Зákim там дíйdýtъ, pлиvútъ від своїх жерéл вýкрутами часом дúже мнógo миль. Мóre є то великий і в дéяких місцях дúже глубокий збíрник водí, що до нégo дúже мнógo rík впливáe.

150. Жýтні колоскí.

Одéн селянýn píшob з малýм сýном своїм Pavlú-нýbom в поле, подивити ся, чи збíже пристýгло.

Коли прийшли на поле, побачили там, як деякі стéбла жита прόсто стояли, а інші свої колоски похилили. Павлунь звернув на се увагу і сказав до вітця: „Пожаль ся, Бóже, що так многа збіжка зіпсувало ся і майже до землі похиліло ся.“

Отець урвав кілька колосків, показав їх Павлуневі і сказав: „Бач, колосок, що так скромно похилів ся, є пòвний найкрасших зерен; а колосок, що так гурдо в гору стремів, цілком порожній і пустий.“

Порожна бóчка гудить, а пòвна мовчить.

151. Перед жнивами.

Слава Бóгу, слава Бóгу!
Вже жнива близенько,
Всюди наші любі ніви
Жовтіють миленько.

Буде хліб новий і съвіжий
Для худобки пáша,
Наповнить нам обороги
Рідна нíва -наша.

Дітоньки, просіть у Бóга
Здоровля, охоти
До нової в жнива праці,
Нової роботи.

152. Літо.

Окбою съятого івáна кінчиться весна а зачинáється літо. Тоді маємо найдовші дні а найкоротші нòчи. Спека змагає ся, бо сонце съвітить довго і пригріває сильно; ми тоді радо пересиджуємо в тіни.

Цвіт ростійн переміняє ся тепér в бвочі, з котрих многа в тій порі рóку дозріває. І так дозрівають в садах агrest, порічки, маліни, також ранні яблока і грушкі; в лісах достигають суніці і черніці, а по полях жовтіє збіже.

Як многа поживлення принесить літо! Мотиль та пчола нахòдять свою цвітку, худоба свою пáшу, а чоловік свій хліб. Хто веснобю орав, сіяв і садив, той лі-

том косить і жне, коли Господь Бог працю поблагословить. Люди просять Господа Бóга, щоби їх городи і сади, сіножати і поля стеріг від бúрі, гráду, слотý, повени і від посúхи.

Літо, то час жив. Коли збіже вже дозріє, виходять женці і жалі в поль, жнуть серпами або косами, звáзують в снопи і складають в полукішки. Опісля звóзить кождий господар своє збіже до села і ховáє до стодоли або складає в стіжкі та стýрти. Люди тішать ся всіма дарами, якими Бог зéмлю поблагословив.

В літі мають школярі і школяркі шкільні фéри і помагають тоді рóдичам в збíраню землеплóдів.

153. Прýповідки.

Добрий жнець не питáє, чи широкий загонéць.
Хто бре, сїє, той ся надіє.

Немá то над ремеслó, як леміш та череслó.

154. Підкóва.

Отéць ішбóв пóлем з сýном своїм Омелáном. — „От“, сказáв отéць, „там на дорóзі лежить кусень підкóви; підіймі і сховáй.“ „Ей“, відповів на те Омелáн, „не вárто по се хилáти ся.“

Отéць піднýв зелізо мóвчки і вложíв до кешéнї. В поблíзкім селі продáв ковалéви, а за ті грóші купíв черешéнъ. Оба ішли тепér дálъше. Сбíце дуже пригрíвало. На цíлім простóрі не булó вýдно нї дóму, нї деревíни, нї жерелá, а Омелáн аж вýнув із спráги.

Як би не хотячí опустíв отéць однú черéшню на зéмлю. Омелáн піднýв її бóрзо, як би золотá булá, і поніс зараз до рбta. Потім упустíв отéць ще однú черéшню, а Омелáн піднýв її також скро. Так упустíв отéць мало помáлу всí черешнí, а коли Омелáн зів

вже остатнну, обернув ся отéць, усміхнув ся і сказáв:
„От, колíб ти лишé одéн раз був схилíв ся по пíд-
кóву, не потребувáв би ти був по черешнí тíлько разів
хилýти ся.“

Хто за малí рíчи не дбає, з мénшими трúду зазnáє.

155. Пісня лíнýвого.

Зíло би ся, зíло, Як би в рот злетíло: Чи смажéне, чи варéне — Тóж то зів би і печéне!	Пив би я водíцí З чýстої кернýцí: Чи в збанýти, чи в горнýти — Щоб принíс лиш хто до хáти!
---	---

Добра ríč — сукмáна,
Щоб даром лиш dáна,
Та ще сýньо-зеленáва —
Тож ходíв би в níп як páva!

156. Слíпíй дídúсь.

Селом шóв слíпíй дídúсь, а селó мáйже пустé
булó, бо люди були на полí при робótí. На дорózí
бáвило ся кíлькóро дíтíй, а мéжи нýми нáйстарший
Осýп. Ідé слíпíй дídúсь, пáличкою попéред сéбе стúкае,
допевнýе ся дорóги. Почúв вíн гблос дíтíй на дорózí.

„Мої дíти“, питáе, „чи є тут де кернýця? Спéка
вельíка; шмат дорóги я перейшóв, пýти хóче ся менí
дúже!“

„Е ту недалéко кернýця, от за дрúгою хáтою,“
віdpovídáють дíти.

„Начéр би я собí водí, та ось калíка: не бáчу,
де дрúга хáта.“

„To ходíть, дídúсю,“ кáже Осýп, беручí егó за
рúку, „сíдáйте на отсíм káменí péред нáшою хáтою,
я сам наберý водí.“

І скóчив до хáти, взяв сýве горнýтко, вýполокав
гарнéнько, начéр водí і принíс дídusévi.

„Нехай же тебе́ Бог благословить, добра дитяно,
сказав дідусь; нехай тебе́ Ісус Христос має в своїй
опіці! Він то приказав і людій учів: прагнущого
напоїти“.

157. Старець лірник.

Коло стéжки при гостинці

Дід на лірі грáє,

Жалібно всілáкі пісні

З памяти съпіває.

Сíвий старець у прохóжих

Мілостині просьти.

Мольби щíрі в гарних піснях

К Господу занбсить,

Стáрця събго, добрі діти,

Ви не обмінайтe

I нещáсному калíці

Мілостиню дáйте!

Кусень хліба або грóшик

Дайте єму в руку,

Пісню вдáчно засьпівáв

Людям на науку.

158. Притомний хлóпець.

Данилко був мислячим хлóпцем; в звичáйних пригóдах вмів він собі рáдити і чáсто охоронáв ся від неоднóї бíльшої бідї.

Одного вéчера Данилко мав писáти домовú задачу. Мати постáвила на столі лáмпу з нафтою і засьвітýла її, а сама пішla до пекáрнї, варити вечéрю. Отéць не вернúв булб щé з побля; в комнáтї лишíв ся Данилко з своéю молбðшою сестрýчкою, Збнею.

Данилко усíв при столі і писáв, а Збня взýла егó книжку з образкáми і приглядáла ся цíкáво гарним малóнкам. Нарáз з неувáги потрутила Збня лáмпу і вýвернула її на збши т i книжку Данилка. Нафта вýляла ся з лáмпи і занáла ся ясною побломíнию.

Перелáкана дíвчина скryкнула проразлýво і хотíла втíкáти; але притомний хлóпець скбчив ббрзо від стола, вхóпив кíлим з лíжка, кíнув егó на огónь і згасíв егó. Заким на крик Збнї надбíгла налякана мати, в комнáтї булб вже тéмино. Крім Данилкового збшуту не згорíло бíльше нíчого.

Небáром повернув і отéць з побля. Тепéр довíдався він, якá пригóда стáла ся, і зажурýв ся дúже, бо від тóго нафтовбого огніó моглá згорéти цілá хáта, а в нíї i дíti. Оббе рбдичі зганíли нерозвáжне повéдене Збнї, а похвалили притбмність дúха і порádnість Данілка.

159. Чотири стóрони съвіта.

„Вставáй, Максýмку, підéш зі мню приdivýти ся схóдови сбнця!“ так закlíkав отéць однóго дня ранéнько на осьмилітного синка.

Максýм встав зáраз, убрáв ся, змбив молýту і вийшов з вітцем з дóму. Оба поступáли повíльним хóдом, дорбgoю сéред ланів, та прислúхували ся, як ту і там пробуджені жáйворонки щебетáли свої порánní пісонькí. Небáром вийшли на поблíзкий горбóк.

„Поглянь довкóла сéбе!“ закlíkав отéць — „чи бáчиш, як там далéко нéбо стикáє ся з земléю?“

„Вíджу, любий тáту“, віdpovíв малíй Максýм. „Я хотíв би бúти тепéр в тíм мíсцї, там пéвно досягнúв би я нéба рукþю“.

„Ой нíї, люба дитíno! То нам лише здаé ся, що нéбо стикáє ся з земléю. Колí би ти там пíдіхав, побáчив би, що нéбо там до землї не припíрає. Цíлíй той круг землї, що до нéго нéбо здаé ся притикáти, зовé ся вíдокrúгом. Кóждé мíсце, з кóтрógo лишé дívимо ся, маé свíй видокrúг“.

„Тáту! а чому нéбо в отcím mísce мóвbi червбним плащéм обвéдене?“ спítáv Макsým.

„При схóдї і зáходї сбнця — віdpovíв отéць — видають ся нам хмári дúже чáсто як поломінь червбni. Ми кáжемо тодí, що на нébi зáря або лунá“

Небáром вýсунуло ся сбнце зpíd видокrúga, як bi дúже ясний кружþк.

„Макsýmku! покажи менí, де зíйшлó сбнце?“

„ В отсій стороні, тату.“

„Сторона, де сонце сходить, зове ся східом. Коли сонце зійде,“ мовив даліше отець, „онб вінбситъ ся на небі що раз виїште. Та сторона, де сонце є в полудні, називає ся полуднем. Потім сонце знижаве ся чим раз більше, аж вечером ховаве ся в противній стороні неба. Сторона, де сонце заходить, називає ся заходом. Зверні ся тепер, Максимку, так, щоби сонце було по твоїй правій руці, а будеш мати по лівій захід, перед собою північ, а за собою полудні. — Схід, захід, північ і полудні називаємо стбранами сьвіта.“

160. В е ч е р.

Сонце вже заходить
Десь там поза гори,
Весь товар вертає
З поля до обрії.

Вже й вечірня зірка
З неба спозирає,
Що скінчилася дніна,
Всім розповідає.

Мати вже вечерю
Теплу нам готувати
І нім ляже спати,
Бога за нас молити.

Тай ми по вечери
До спаня лягаєм,
О щасливу нічку
Бога умоляєм.

161. Земля і небо.

Жиємо на землі. Ту маємо загороди, села і міста; оні получені дорогами і зелінницями. За селом тягнуться рівнини і долини, горби і гори. На рівнинах і горбах маємо поля, на долинах луги, а на горах гаї і ліси. Долинами віуться потоки і ріки, дікуди є і стави. Кілько то житя на нашій землі!

В селах і містах живуть люди і домові звірятама. В водах увибають ся риби і раки, між корчами бренять комахи, а на галузях дерев виспівують всілякі птиці. В лісах проживають дикі звірі, малі і великі.

Землю копаємо і бремо; її обсаджуємо і обсіваємо ріжним насінем. Земля робить нам збіже, ярину і пашу,

корчі, дέрева і цвіти, бвочі і грибій. Земля прокормлює людій та звірята. Земля то має наша.

Високо над землею вznбсить ся небо. Онб окружає землю довкобла. Небо буваве захмарене або погідне. На небі бачимо в день сонце, а вечером і вночі місяць і звізди. Сонце виглядає мов дуже ясний кружок; онб освічує і гріває землю. Місяць не завсіди однаковий: раз він тонкий і кривий, відтак грубий як півкружок, а наостанку круглоїший. Часами місяця не видно звсім. Ранком бачимо на східі неба ранішню, а вечером на заході вечірню зірніцю.

Землю і небо зі всім, що є на них, називаємо сьвітом. Цілій сьвіт сотворив і удержує Господь Бог.

162. Люби землю рідну!

Із душі цілобі із всéго сердечка
Люблю тебе, земле, ти мої ріднечка.
Люблю і вас, ніви мої колосисті
І сади вишніві і луги цвітісті.
Люблю жайворонка, що, скоро лиш дніна,
До труду та праці зове селянина.
Люблю я вас, гори, лісі та гайочки,
Ріки могутні і тихі струмочки!
Я в тих рік, струмочків чистечкій водіїці
Тебе лише бачу, рідна земліце,
Що мене годуєш ти, свою дитину —
Тож тебе я люблю, люблю до загіну.

163. Звéрхність або старшинá.

Родичі добра — то звéрхність в родині. Їх слухають діти і слухає вся чéлядь та робить все, що оні приказують. Оні дбають о лад і порядок добра і спають ся о добробі всіх членів родини.

Учителі і учительки — то звéрхність в школі. Оні уділяють дітям шкільним всіляких відомостей,

старають ся о образоване дітей і добре їх поведене,
а діти повинують ся їм і сповідяють всії їх прикази.

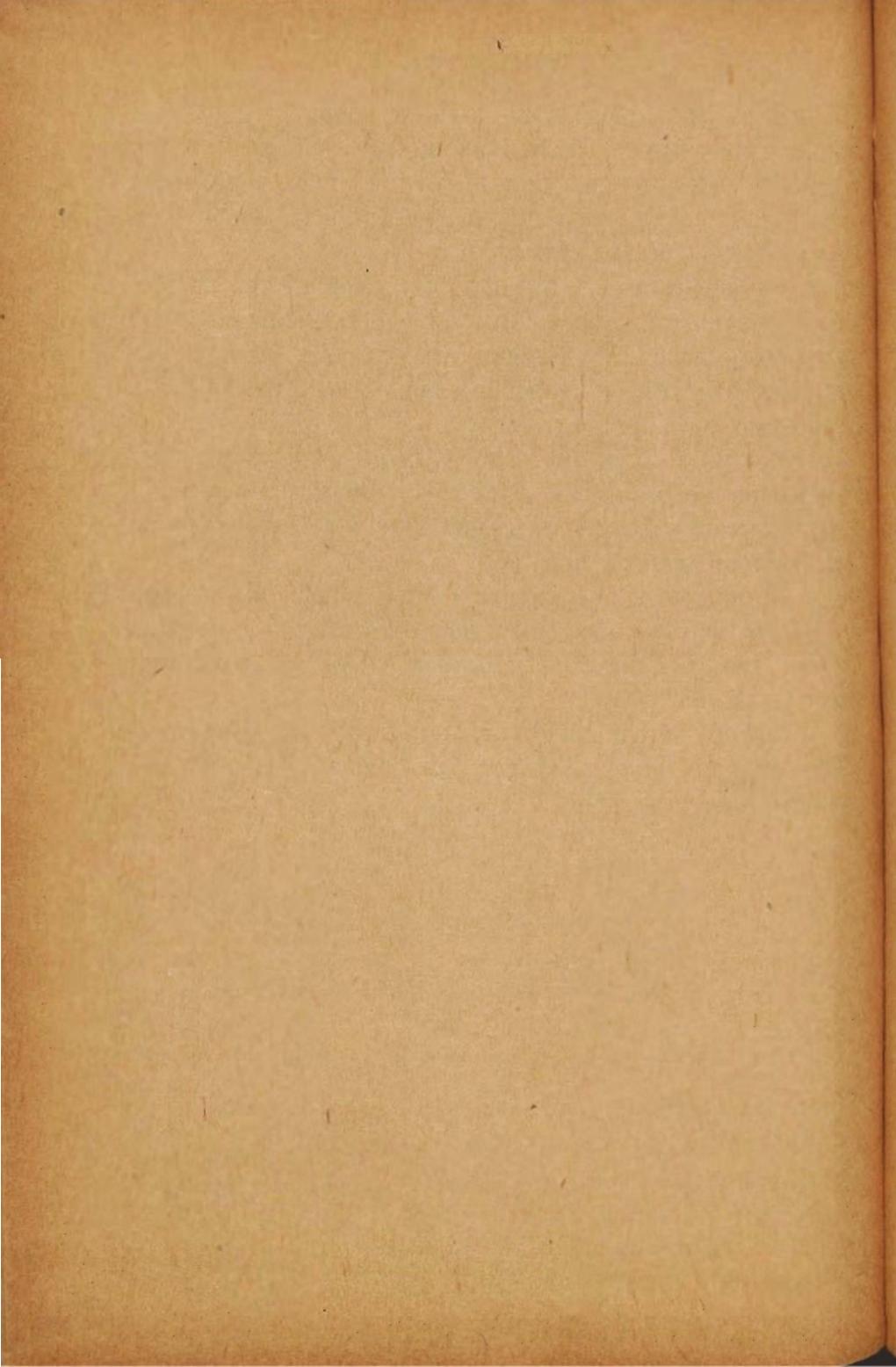
Звéрхностию в громáдї е вíйт абб начáльник.
Він дбає о лад і порýдок в громáдї. Єго поважають
і слухають всі громадяни.

Свяще́ники — то духобна звéрхність людáй.
Оні учáть своїх парафíйн молитóв, відправляють для
них богослúженя, удíляють їм святíх тайн і поé-
днують з Бóгом, а парафíйни поважають їх і роблять
всю, що онí прика́зываютъ.

Уряди і сúди — то звéрхність в держáві. Оні
старають ся о спокíй і добро в краї, а мéшканцí
краї повинують ся тим влáстям і стосу́ють ся до
їх розпорýдженъ і приказів.

Нáйвишою звéрхностию над всíми пíддáними
е Цíсар абб монáрх. Він дбає о школи і церквí,
сúди, у́ряди і вíйско, та старає ся о добро і щáсте
всїх горожáн.

Кóжда звéрхність е влáстию, установленою Бóгом.
Хто слухає влáсти, той слухає Бóга. За непóслух
влáсти наступáє кáра.

ЗМІСТ.

Сторона	Сторона
1. Молитва школяря	3
2. Рідна хата	3
3. Хатина	4
4. Добра дитина	4
5. Як я була ще маленька	4
6. Око	5
7. Отець і діти	6
7. Все видяче око	6
9. Отець і учитель	7
10. Ухо	7
11. Найгірший сирота	9
12. Хлопець-сирота	9
13. Тарабан	9
14. Бараїв	9
15. Подвіре	10
16. Песня і котик	10
17. Яка твоя матерна мова	11
18. Рідна мова	13
19. Рука	13
20. Швачка	14
21. Сыпіванка швачки	15
22. Осінь	15
23. Діти і ластівка	16
24. Добре серце	16
25. Осінь	16
26. Ніс	17
27. Говори правду	17
28. Хлопчика жита	18
29. Язик	18
30. Три пари а одно	19
31. Смачна капуста	19
32. Я — чоловік	20
33. Церква	20
34. Ісус Христос межи дітьми	22
35. Пісня до пресвятої Богородиці	22
36. Корова, кінь, вівця та собака	23
37. Нещасна одіж	24
38. Чистий котик	25
39. Кури, качки і гуси	25
40. Квіочка і курята	27
41. Пес і когут	28
42. Сливи і сливи	28
43. Не рухай чужого	29
44. Жолудь і диня	30
45. Орхія	31
46. За оріх	31
47. Святий отець Николай	32
48. Пісня до св. отця Николая	32
49. Я забув	33
50. Лис і ворона	34
51. Слухай старших	35
52. Млин	36
53. Загадки	37
54. Місто	37
55. Київ, найстарше руске місто	38
56. Коломийки	39
57. Селянин	39
58. Риби	40
59. Риби і дівчата	41
60. Зима	42
61. В зимі	42
62. Два робітники	43
63. Ітак, щупак і рак	43
64. Святий Вечер	43
65. Коляда	44
66. Пташки в зимі	45
67. Просьба птичок	45
68. Порданські съвята	46
69. Вдачний син	46
70. Кирило	47
71. Похорон жеbrака	47
72. Будьмо услужні	48
73. Сумлін	48
74. Учітеся	49
75. Папір	49
76. Дід і камінь	50
77. Час	51
78. Пильний коник і комаха	51
79. В зеркалі	52
80. Спрітка Марія	53
81. З життя Найяскішого Пана	53
82. Столляр, тесля і боднапр	54
83. Будь осторожний	56
84. Мале мишечя	57
85. Перестороги	57
86. Коваль в кузні	58
87. Чи вітія і матір	59
88. Газда	60
89. Ремісники	61
90. Хто прапор, не бідуз	62
91. Св. Ольга перша християнська книгиня руска	62
92. Вістуни весни	63
93. З весною	65

Сторона	Сторона		
94. Оден до школи, другий поза школу	65	128. Білюх-капустяник	86
95. Спочинок по праці	66	129. Пісня рільника	87
96. Весна	67	130. Поле і луки	87
97. Весна	67	131. На полі	88
98. Боягуз	67	132. Богатство	89
99. Не съмій ся з камінцем	68	133. Ой діти, діти	89
100. Два каліки	69	134. Наука — найбільший маєток	90
101. Не наближайте ся до земі- них доріг	69	135. О Боже Творче съвіта	90
102. Уперті хлопці	70	136. Ліс	91
103. Два когутинки	71	137. У лісочок	91
104. Жалуй скотину	71	138. Шпак	92
105. Любов межи дітьми	71	139. Прогулка	92
106. Християнська віра в Польщі	72	140. Діти, в гай	93
107. Честна дівчина	73	141. Ящірка	93
108. На Великдень	74	142. Чого потріба до будови дому	94
109. Ластівки і бузьки	74	143. Забава діточа	95
110. Ластівка	75	144. Вода	96
111. Наше тіло	75	145. Дом	97
112. Лід і смерть	76	146. Пчола	97
113. Прада рільника	76	147. Пасіка	98
114. Веснянка	77	148. Непослушний хлопчик	98
115. Воробещ	77	149. Жерело, струя, потік, ріка	98
116. Ластівка і воробець	78	150. Житні колоски	99
117. Шануймо птиці	78	151. Перед жинками	100
118. Добрийдень	79	152. Літо	100
119. Маєзвій хрущ	79	153. Приповідki	101
120. Уцтвість хлопца	80	154. Шідкова	101
121. Чужі вишні	81	155. Пісня лінівого	102
122. Будь малим задоволений	82	156. Сліпий дідусь	102
123. Божа поміч	83	157. Старець лірник	103
124. Боже, то Твоє діло	83	158. Притомний хлопець	103
125. Город	84	159. Чотири сторони съвіта	104
126. Дічиня і цвіті	85	160. Вечер	105
127. Цінне зізачко	85	161. Земля і небо	105
		162. Люби землю рідну	106
		163. Зверхність або старшина	106

Braconis M. kow
Ukrainian ab. topa
to Tsozani

SLUSARCHUK, PETR
877 CAMBRIDGE ST.
CAMBRIDGE 41, MASS.

РУСЬКА КНИГАРНЯ

850 Main St.

Одинокий і найбільший на цілу Канаду
склад руських книжок.

В Руській Книгарні дістанете за готівку всі
корисні книжки.

— СКЛАД КНИЖОК: —

Українських, російських, польських, румунських,
всякого змісту по цінах від 1 цента вище аж до най-
дорозших. Книжки наукові, історичні, оповідання,
казки, байки, сміховинки, пісні, поезії, колядники,
біблії, молитвенники в красних оправах і всякі цер-
ковні книги, самоуки англійські, французькі, ні-
мецькі і т. і.

Листи з желаннями на всякий час і до всяких осіб,
окрашені цвітами і визолочувані. Стереоскопи ріж-
ного сорта з картинками всіх еторін цілого світу.
Букви гумові руські і латинські. Календарі україн-
ські, російські, польські, румунські і німецькі. Вів-
тарики або шопки складані, образки і т. і.

Катальоги висилає ся даром.

Пишіть на адресу:

RUSKA KNYHARNIA

850 Main St.

Winnipeg, Man.